

מהדורת 'קדן טללי ברכה'

שנה י' (תשפ"ו)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

♦ האיני - סוכות - הברכה ♦

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים בכתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבאר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביד יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נהריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זע"א

הארת יום כיפור וסוכות
שלמות יראה אהבה ודבקות
אוצר פניני החסידות

סודו של הרפתן האנגלי
ניצוץ אורה חסידי לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

מטרת ההסתר
להטיבנו באחריתנו
מילתא חדת'א

מכון אור ליישים

ירושלים - נהריה

שבת בין יום כפור לסכות

נתיבות שלום

רבי שלום נח מסלונים זי"ע

הארת יום כפור וסכות | שלמות יראה
אהבה ודבקות

שבת קדש זו שבין יום הכפורים לחג הסכות קדשה גבוהה מאד, והנה כבר נתבאר במקומו שיש בשבת קדש שתי בחינות, בחינת יום השביעי ובחינת שבת.

בחינת יום השביעי מתיחסת ונבנית מששת הימים של השבוע שעבר, ומהאי טעמא אם בשבוע שעבר היה בו חג נמשכת קדשתו גם ביום השביעי. וכמאמר הרב הקדוש מצ'ורטקוב זי"ע על שבת נאף (אמר) שבועות שהוא נאף שבועות, הינו עוד שבועות, וכך הוא בכל שבת שאחר יום טוב, שכל הקדשות שהיו במשך השבוע נכללות בשבת קדש שלאחריו.

והרי ששבת שאחרי יום הכפורים היא עוד בחינת יום כפור, עוד יום סליחת העון, וכל ההארות של יום הכפורים שהוא גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכולנו ישנן גם בשבת קדש הנה.

ועוד יש בחינת שבת השייכת לשבוע המתחדש וקא, כי השבת קדש היא התחדשות הבריאה, וכמו שכתב האור החיים הקדוש (פרשת בראשית) שכל הבריאה אינה אלא לששה ימים, ובכל שבת קדש מתחדשת הבריאה לששת הימים הבאים. **ומהאי** טעמא כאשר חל חג באמצע השבוע הבא, נמשכות ההארות שלו בשבת קדש שלפניו. וכדאיתא בספרים הקדושים, ונתבאר באריכות בבאר מים חיים פרשת נצבים, שכל שבת שקודם יום טוב יורדות בו כל ההארות של היום טוב,

וכגון שבת שלפני ראש השנה נפעלים בו כבר כל הענינים של ראש השנה, ובשבת שובה יורדות כל ההארות של יום הכפורים, וכן בשאר ימים טובים.

וזה מה דאיתא בספר מנהגי מהרי"ל (סדר התפילות של פסח), שמרגלא בפומיה דמהרי"ל איני נהנה משום שבת בשנה כמו משבת דחולו של מועד דיש יום טוב לפניו ויום טוב לאחריו. והבאר בזה כאמור כי בכל שבת נכללת הקדשה שמלפניה ומלאחריה, על פן שבת חל המועד יש בה קדשה גדולה ביותר.

ולפי זה שבת זו שיש בה גם הארת יום הכפורים וגם הארת חג הסכות זמן שמחתנו שהוא בבחינת 'הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך' (שה"ש א ד), הרי שהיא השבת הקדושה ביותר בשנה, שנקללים בה שתי הקדשות הגבוהות מאד.

והנה אף דלכאורה ענין יום הכפורים וענין חג הסכות סותרים זה לזה, שיום הכפורים הוא יום הדין, יום של מדת היראה, ואלו חג הסכות הוא זמן שמחתנו שענינו אהבה. אכן ברוחניות אין זו סתירה כלל, וכמו דכתיב (שם ח ט) 'דודי צח ואדום', צח מרמז למדת אהבה, ואדום למדת היראה, שברוחניות שתי המדות משמשות יחדיו ואין ביניהם סתירה.

וכמאמר חז"ל (ראש השנה כז.) זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, זכור היא מצות עשה ממדת אהבה ושמור היא מצות לא תעשה ממדת היראה, ובדבור אחד נאמרו, הינו ששלמות עבודת ה' היא בעקר על ידי שתי מדות אלו, דחילו ורחימו. אהבה בלא יראה ויראה בלא אהבה אין

בהם שלמות, רק על ידי שתי המדות יחדיו היא השלמות.

וכן בשבת קדש ישנן שתי המדרגות, דשבת ענינו אהבה, וגם מצינו בו בחינת יראה, כדאיתא בתקוני זהר (הקדמה ה) בראשית אותיות יר"א שב"ת, כי זכור ושמור בדבור אחד נאמרו. ובשבת קדש הזאת יש את כל השלמות של אהבה ויראה יחד, הן מצד השבת, והן מבחינת יום הכפורים מדת היראה וסכות מדת אהבה.

וכל אלו הזמנים, שבת יום הכפורים וחג הסכות, יש בהם בחינת 'הביאני המלך חדריו', כדאיתא בתורת אבות (עניי שבת, טו) ממנו הסבא קדישא מסלונים זי"ע, דשבת היא בבחינת שהמלך מעלה את בנו להיכלו בלו אומר כבוד, ויום טוב בחינתו שהמלך יורד אל בנו, והרי דשבת ענינה הביאני המלך חדריו, שהקדוש ברוך הוא מעלה יהודי אליו.

וכן ישנה בחינה זו ביום הכפורים, שהכהן גדול היה נכנס לקדש הקדשים בשם כל כלל ישראל, בבחינת 'הביאני המלך חדריו'. וכמו כן כל ענין הסכה הוא בחינת 'הביאני המלך חדריו', שהסכה היא בחינת אור מקיף שהקדוש ברוך הוא מכניס יהודי אליו.

נמצא שכל שלשת הזמנים הנכללים בשבת קדש הזאת הם בבחינה הגבוהה ביותר של 'הביאני המלך חדריו', שזו תכלית הדבקות, שיהודי דבוק בה' בבחינת 'הביאני המלך חדריו', והיא תכלית עבודת ה' - שיהודי יתדבק בהשם יתברך בחינת נשואין:

פרשת האזינו

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ

אמרי פי וגו' (לב א)

מאמר מרדכי

רבי מרדכי מקוזמיר זי"ע

צדיקי הדורות ביכלתם לדבר ולהתנחל
עבור עם ישראל

הענין והאמת הוא כך: 'האזינו השמים בגימטריא כמנן דעת', מרמז לבעלי דעת הגדולים אשר דעתם רחבה, המה יכולים לדבר נגדו יתברך שמו דברים קשים ולהתנחל עמו עבור בניו

ישראל, כמו שמרמז ואדברה, דבור לשון קשה.

גם דעת היא לשון שביירה, כמו וידע בהם את אנשי סכות' (שופטים ח טו), כי הבעלי דעת והצדיקים הגדולים לבם נשבר בקרבם מצרות כלל ישראל.

המלצת זכות מלב דואב על סבל עם ישראל

גם בי אין כח לסבל הצרות אשר עברו על ראשנו, עד מתי יתאפק ה' ויחשה עד מאד, הלא כתיב 'ישראל אשר בך אתפאר

וגו' (ישעיה מט ג), וכי זאת תפארתו אשר יתפאר בבניו, מה ירצה עוד מהם, לפי גדל שפלותם במצור ובמצוק ומטרדים תמיד - די להם מה שהם עושים, כי אין בכחם לעשות יותר מזה. והצדיקים הגדולים בכחם לעמוד ולהתנחל עמו יתברך שמו שלא ינהג עוד עולמו כמו שנהג עד עתה.

שיח המגיד מטריסק זי"ע בינו לבין קונו

כמו שבאתי פעם אחת לפני כבוד קדשת אבי אדוני מורי ורבי המגיד הקדוש

כְּנִשָּׁר יַעִיר קִנּוּ עַל גּוֹזְלָיו וְגו' ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ (לב יא)

זרע קדש

רבי נפתלי מוהרש"ץ זיע"א

רמז כל מועדי חדש תשרי

יש לזקק מאי שכיכות לדלעיל. אף יש לומר דהפסוק מרמז לנו כל הימים שזמן ראש השנה עד שמיני עצרת: הינו **כְּנִשָּׁר יַעִיר קִנּוּ** הינו ראש השנה, כמו דאיתא ברמב"ם (תשובה פ"ג ה"ד) עורר מתרדמתכם דהשופר מעורר את האדם. **עַל גּוֹזְלָיו יִרְחַף** הינו יום הכפורים שהשכינה מרחף על ישראל. **יִשְׁאַהוּ עַל אֲבֵרָתוֹ** הינו סבות הוא ששכינה סוכך אז על ישראל.

ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ קאי על שמיני עצרת דאז הקדוש ברוך הוא מיחד עצמו רק עם ישראל, כדאיתא במדרש משל למלך שעשה סעודה אחרי זה בוחר עצמו יום אחד שאוכל רק בנו עמו:

לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁפִּילוּ זֹאת יְבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם, אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֲלֵהּ וּשְׁנַיִם יִנִּסּוּ רִבְכָּה אִם לֹא כִי צוּרָם מְכַרֵּם וְה' הַסְּגִירָם (לב כט-ל)

אמרי נעים

רבי מאיר מדז'יקוב זיע"א

הסימן ליראה נכונה ושלמה ב"ה ויום כפור - התנהגות בימים שלאחריהם

הנה מדרג פשוטי עם אשר בימים הנוראים ראש השנה ויום הכפורים המה מלאים יראת ה' מחמת אימת הדין, אבל בבוא ימי חג הסוכות זמן שמחתינו, אז נדמה להם אשר התר להם הרצועה חלילה, ובפרט בימים אחרונים שעוסקים באכילה ושתיה יותר מדאי, ובאים לידי קטטות ומריבות על ידי זה.

אמנם זאת הוא לסימן ואות אשר גם יראתם בימי ראש השנה לא היתה יראת שלמה, כי אם היתה יראתם בשלמות, גם בימי השמחה לא היו עוזבים את יראתם, רק כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תנ"כ"א רבה ג א) שמחתי מתוך יראתי.

נמצא מזה אשר הנסיון והבחינה אם קיים מצות שופר בראש השנה כראוי ביראה אמיתית, הוא אות וסימן הימים האחרונים הבאים עלינו לטובה.

בעת למוד התורה

כְּשִׁעִירָם עלי דשא. פרש רש"י: הרוחות הללו מחזקין את העשבים ומגדלין אותם. ואמר, כי כל הרוחות המנשבות בעולם הוא על ידי שישקאל מנענעים את עצמם בעת שעוסקים בתורה. וזהו שאיתא בגמרא כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל. ולמה דמה אותם לרוחות, אם לא שהרוחות הם על ידי ישראל. והנענועים הם מחזקין את הנשמות.

סוד הנענועים

וזה סוד כל פגנות ונענועים של חג הסוכות. וגם בן מה שאומרים בסוכות תבות נ"א כמה פעמים, כמו 'הושענא', 'הושיעה נא', ובהלל גם בן 'אנא הושיעה נא', כי תבות 'נא' הוא גם בן לשון נענוע. ואמר על זה שהוא מלתא חדתא

זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר (לב ו)

נפש יהונתן

רבי יקותיאל יהודה מסיגעט זיע"א

דורות הקודמים תקנו כל יום ויום, דורות האחרונים רק את השנים

שמעתי מפה קדשו של מרן הגאון הקדוש בעל המחבר ספר ייטב לב, בעמדו בתוך מקהלות עם ה' בהושענא רבא, בפרוש הפסוק בפרשת האזינו 'זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר':

דהנה הצדיקים גמורים המה מתקנים כל יום ויום בתורה וקדשה, אבל מי שאינו במדרגה זו אינו נתן לו ארפה עד ערב שבת דאז הוא זמן תשובה לשוב ולתקן מה שפגם או חסר איזה מצוה בתוך שבוע זה, כדאיתא בספרים הקדושים ד'שבת' הוא אותיות 'תשב'.

ואם גם זה עבר עליו ולא שב, אינו יש לו עוד זמן לתשובה ולתקן הכל בערב ראש חדש כמו שנדפס בסדורים בנסח יום כפור קטן, ויוכל לתקן אז את כל החדש, ואם חס ושלום גם זה התממה, יש עוד זמן בסוף השנה לתקן כל השנה בחדש אלול שהם ימי רצון ומסגלים לתשובה.

והנה בדורות הקודמים שהיו צדיקים, תקנו הימים, וזהו שנאמר זכר ימות עולם, בינו שנות דר ודר, דורות הבאים המה מתקנים רק השנים, ודברי פי חכם חן ושפתים ישק (פרשת חיי שרה):

וצללה"ה מטורסק זי"ע בחג הסוכות, והיה יושב לבדו בחדרו והיה מדבר אל עצמו, והבנתי שאינו רואה אותי, והצבתי את עצמי אחרי הכסא ושמעתי אמרו הקדושים בלהבות אש:

רבנו של עולם, מה אתה מבקש מבניך, האם לנצח תשפחם חס ושלום, הלא אין בכתם לסבל על הצרות והשעבוד שיש להם. ואם תאמר שאינם מקימים התורה הקדושה כראוי, אדרבה הם מקימים יותר ממה שמחזירים, כי הדין הוא דאשה תחת בעלה פטורה מכבוד אב דרשות אחרים עליה (כמבואר בקידושין ל: רמב"ם מ"מ פ"ו ה"ו, יורה דעה ר"מ יו), וישקאל מסורים תחת רשות ועל גליות ואף על פי כן אינם משגיחים על זה ומקימים מצותיה ומכבדין אותן.

וכי בן מדתך, הלא ידעת כי יש ביכלתנו ליצא לריב עמך ולבטל מדותיך, כמאמרם ו"ל (מ"ק טז:) הקדוש ברוך הוא גוזר וצדיק מבטל, רק אין אנו רוצים לעמד נגדך, כמאמר זהר (ח"א מה:) הקדוש וכי צדיקי עבדי קטגוריא עם קודשא בריך הוא. לזאת אתה נוהג בן. לכן אומר לך, אם לא תרחם חס ושלום על בניך אבוא עמך למשפט לפני פמליא של מעלה, עד כאן דבריו הקדושים.

רמז בלשון הפסוק

וזהו האזינו השמים ואדברה, דבור הוא לשון קשה, כי הבעלי דעת וצדיקים הגדולים יכולים לדבר לפני יתברך שמו דבורים קשים.

ותשמע הארץ אמרי פי, מרמז להמון עם ואנשים הפשוטים, המה מכרחים לדבר אמרים רפים ולהתחנן על נפשם ממנו יתברך שמו - אם אמנם חטאתי, אכן אתה ברחמיך הרבים צור על דבר כבוד שמך, ואז השם יתברך בודאי ירחם עליהם וישמע תפלתם:

כְּשִׁעִירָם עלי דשא וכרביבים עלי עשב (כשעירים - לשון רוח סערה, כתרומתו כרוחי מטרא, מה הרוחות הללו מחזקין את העשבים ומגדלין אותם אף דברי תורה מגדלין את לומדיהו, רש"י) (לב ב)

אמרי פנחס

רבי פנחס מקור"ץ זיע"א

הרוחות מנשבות על ידי נענוע ישראל

לפי דברי האר"ז"ל אשר אשפזין של משה ואהרן הוא קדם לאושפזין של יוסף, והמה פסדר הנה אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד'.

יש לומר דרמזה התורה שבכל שנה באותו יום מימי השבוע שחל יום המיתה שלו אז בסכות שלאחריו באותו יום בעצמו חל האשפזין שלו. ואהרן הפכה מת בראש חודש אב ואותו יום שחל הקביעות של ראש חודש אב בימי השבוע באותו יום בשבוע חל בסכות האשפזין שלו. וכן משה רבנו עליו השלום מת בד' אדר ואותו יום שחל הקביעות של ז' אדר בימי השבוע חל האשפזין שלו בסכות גם כן.

וזה ומה וגו' והאסף אל עמו, רצה לומר בחג האסוף יהיה אשפזין שלך באותו יום שחל יום המיתה בימי השבוע, כאשר מת אהרן אחיד ויאסף אל עמיו – כמו שבאותו יום שמת אהרן חל אשפזין שלו בחג האסוף בימי השבוע, כמו שכתבנו במשה רבנו עליו השלום, ודברי פי חכם חן (מקור חיים רמח):

לנו שתי מצות ביחד, סכה וארבעה מינים, אז הוא בבחינת ימין לגרש רכבות. אם לא כי צורם מברם רומז על ז' פעמים 'הכל' היוצאים מן השופר העולה רנ"ט, ועם הפולל הוא ר"ס פדאיתא בפגנות (פרע"ח שופר פ"ב), ועולה 'מכר'. וה' הסגרים רומז על הסכה אשר האדם נסגר בתוך הסכה תחת פנפי השכינה, וחסד ד' חופף עלינו לטוב לנו כל הימים אמן:

עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה, ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיד בהר ההר ויאסף אל עמיו (לב מט-נ)

מקור חיים

רבי חיים מצאנז זיע"א

רמז נפלא בענין סדר האשפזין וחלות ימי היא"צ

ראיתי בשמו של רבנו הקדוש זי"ע דבור נפלא הפלא נפלא בפרשת האזינו,

הרמז בפסוקי הפרשה וזהו לו חכמו ישכילו זאת (לב כט), רומז על השופר שהוא חכמה ואינה מלאכה (ר"ה כט), **יבינו לאחריהם הינו בימים האחרונים תבינו זאת אם עשיתם פהלכה ביראת ה'** בשעת מצות תקיעת שופר.

וזהו איכה ירדה אחד אלף כו' (פסוק ל), כי הנה כתיב 'פל מצדך אלף ורכבה מימנך' (תהלים צא ז), הרי אשר בצד שמאל מגרשין אלף זיני דמסאבותא, ומצד ימין מגרשין הרבכה. ולאשר ראש השנה הוא בבחינת 'שמאלו תחת לראשי', על כן מבטלין אז הנהו אלף. אבל זמן שמחתנו שהוא 'וימינו תחבקני', על כן הוא גדול יותר במעלה, לגרש רכבות על ידי שמחה של מצוה באמת לשמו יתברך בלבד.

וזהו איכה ירדה אחד אלף, רומז על מצות שופר הנקרא אחד, כי בקרא לא נאמר רק פעם אחת יום תרועה (במדבר כט א). גם כפי שרמזנו במקום אחר (כי תבא אות יג) אשר מטטרון שר הפנים המוליך קול השופר, עולה במספר אלף חסר חד, והוא המליץ אחד מני אלף (איוב לג כ).

ושנים יניסו רבכה רומז על סכות שיש

חג הסוכות

האדם בזה העולם, שלא יהיה פרוץ אחר הנעימות שבזה העולם, רק יקשר ויעלה הכל לשרשם לנעם עליון. וזה זוכין על ידי שמכניסין כל האכילה ושתיה וכו' לתוך הסכה שהוא בחינת נעם העליון כנ"ל (הלכות מנחה ה"ו אות ט):

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

כנוי החג 'סכות' ולא על שם ארבעה מינים | מעלת מצות הסכה

בחג הסכות ישנן כמה מצות מלבד מצות ישיבת סכה, ואף על פי כן נקרא היום טוב על שם סכות, ולא על שם שאר המצות, כמו מצות ארבע מינים וכו'.

מצות סכה מתקיימת ברציפות משך כל החג לילה ויום

אחד הטעמים לזה הוא – פיון שישנה מעלה במצות ישיבת סכה על נטילת ארבע מינים, שמצות סכה קשורה עם כל ימי החג. במשך כל היום-טוב וסכות, מהרגע הראשון, משקדש החג, ישנה כבר המצוה דישיבת סכה; אבל בנוגע לארבע

וזהו ענין חג הסכות – שהוא זמן השמחה, הינו מצד 'פי בסכות וגו' שהוא החסיון בצל ה', והבטחות לישועתו והשמחה ושלחה אמתית בלי שום דאגה מעיד על אמתית המבטח שלו:

הסכה

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זיע"א

על ידי אכילה שתיה ושינה בסכה מקשרים את כל צרכי הגשמיים לנעם העליון דקדשה

עקר מצות סכה הוא אכילה ושתיה ושינה, שהם כל צרכי אדם וחיותו ותענוגיו, שכלם יכניס לתוך הסכה. כי סכה היא בחינת אמת דמסכא על בנין, שהוא בחינת נעם העליון, בחינת אמת לבניה וכו"ל.

ועל ידי קדשת מצות סכה אנו זוכין להעלות ולקשר כל הנעימות שבאכילה ושתיה וכלים נאים וכו' לקשר הכל לנעם העליון. כי זה עקר עבודת

זמן שמחתנו

דובר צדק

רבי צדוק הכהן מליובלין זיע"א

מהות השם 'חג' רקידה ושמחה

הוראות שם 'חג' הוא על שמחה [ועין בערוך (ערך חג) בשם גאון דהוא על הרקידה מלשון 'יחוגו ויגעו'. ורקידה הינו מתוך השמחה, וכמו שאמרו בשמחת חתן וכלה כיצד מרקדין לפני הכלה (כתובות טז:) ולכך נקרא סתם 'חג' רק חג הסכות דהוא 'זמן שמחתנו' וכו'.

שמחה אמתית - שלוח מתוך חסיון מחלט בידי ה'

השמחה האמתית היא השמחה בה' וכו', כי השמחה היא שלוח הלב בלי שום דאגה, וכמו שנאמר (משלי יד י) 'ובשמחתו לא יתערב זר' - רק מה שלבו מרגיש שלוח ושמחה.

ודבר זה אי אפשר רק למי שנכון לבו בטוח בה' שבקידו להושיע לנו ואין שום דבר שנדאג עליו ושלח נקוה עליו לתשועת ה'. ומי שבטוח במבטח כזה יוכל להיות בשלוח האמתית.

בית הפסא קבוע, הנאסר בכל דבר שבקדשה, אף בדבור בעלמא, ולא כל שכן במעשה ובגנין הספה הקדושה. וכיצד אם פן היתה בה קדשה בספה שכזו, עד שהרגיש הרב הקדוש בקדשה הנפלאה, שהשפיעה ספה פסולה שכזו על המקום, והוא צ"ב.

ומעתה הלא דברים קל וחמר, ומה אם במבואות המטנפות בתוך שוקן זהמת בית הפסא, היתה חופפת קדשתה של הספה, ורק מתוך רצונו הטוב של איש ישראל וכוונתו לקיום המצוה, כבר השפיע קדשה במדת מה על עצם האדמה.

קל וחמר בן בנו של קל וחמר, באשר איש ישראל רוצה המצוה ועושה ומקנים אותה בידים ובקדשה, עד כמה תשפיע המצוה בעת קיומה, ובפרט על האדם עצמו הקדוש בפנימיותו בקדשת איש ישראל.

ומה שאין אנו מרגישים בזאת, הרי הוא מפחיתות ערך הרגשותינו לכל דבר שבקדשה, שאצריכים לזה דקות הרגשה כמו של הרבי רבי זושא זצוקלה"ה.

קדשת הספה משפיעה על כל אחד מישראל בדרגתו

אכל באמת עלינו לדעת ולהאמין, שהשפעת קדשת הספה נוראה ועצומה היא, על נפש רוח ונשמה של איש ישראל באשר הוא שם, ואף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי.

וגם אם יהיה חלילה מזהם בשוקן טמאת החטאים ורחמנא לצלן, תחידר ללבו קדשתה הנוראה עד אין חקר של הספה קדישא, ותוכל להתחזיר למוטב, לקרבו לאביו שבשמים, ולהכריח ממנו כל מיני טמאות החיצונים למיניהם (שבת חוה"מ סוכות תשס"ה):

ארבעה מינים

סדורו של שבת

רבי חיים מטשורנוביץ זיע"א

מי שחביבות עליו המצוות אין די לו אפילו אם יענוע הלולב כל היום

הלומדים את התורה ומקיימים מצותיה מרב האהבה והאור והנעימה שבה מרצון אין סוף ברוך הוא המלכש בתורה הקדושה וכו', בכל יום אור התורה נוספת אצלם בגדל חביבות וחשקת נפשם, ולהיות מהדרין מן המהדרין, וששין בעשית המצוות כעל כל הון קר נמצא,

אלא אפלו בשעה שעוסק בעובדין דחל', עליו לקשר עובדין דחל' אלו גופא עם הקדוש ברוך הוא.

והכח והעז על זה – לוקחים ממצות ספה. במצות ספה, הרי אפלו בשעה שישן בספה מקנים הוא את מצות הקדוש ברוך הוא, ואפלו בשעה שאינו נמצא כלל בספה, גם אז קשור הוא עם המצוה. ומזה צריך הוא לקחת כח ועז על כל השנה, שבכל עניניו יהיה משעבד לאלקות.

הטעם שמצות ספה נקראת 'מצוה קלה'

הגמרא קוראת למצות ספה בשם 'מצוה קלה' (ע"ג). כי, בשעה שיהודי מעמיד את עצמו בתקף – יהיה מה שיהיה, אני הנני עבד למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא – אזי קל לו לפעל שגם צרכיו הגשמיים יהיו כדכעי למנהיג, וגם בתחתונים עושה הוא דירה לו יתברך.

ובשעה שהוא עושה מכל עניניו דירה עבור הקדוש ברוך הוא – אזי נמשך בכל עניניו מידו הרחבה בכל המצטרף לו, בכני חיי ומזוני רוחי (ח"ב עמ' 417 ואילך):

מבשר טוב

רבי בן ציון מביאל זיע"א

נוראות קדשת מקום הספה | מעשה מהרבי רבי זושא זיע"א

עד כמה משפיעה קדשת הספה, נוכל ללמד ממעשה שהיה אצל הרב הקדוש הרבי רבי זושא זצלה"ה זי"ע, שפעם נקלע בדרך באיזה כפר נדח, והיה נצרך להכין עצמו בהקנות, ובקמים ההם שערין לא היה בית הפסא מתקן כגמינו, היו יוצאים למקום מרחק, ולהכין עצמם בבורות וחספירות שהוקנו שם לצורך זה.

והנה בהגיע הרב הקדוש הנ"ל לאותו מקום להכין עצמו, לא עלתה בידו בשום אפן, ואף שפנאא מטבעו הקשה לו, והיה הדבר תמוה בעיניו. וכאשר שאל לבעל האכסניא שהיה עם הארץ גמור, על מעשיו שם באותו מקום, נודע לו מפיו ששם עושה הספה בחג הספנות, וצלהו פניו שהבין סבת הדבר, שהיא מחמת קדשת המצוה.

ובהתבוננות בזה המעשה הנורא, נראה דהלא פשיטא שזו הספה פסולה היתה מעיקרא, באשר המקום מיסודו

מינים, אפלו בבית המקדש, מתחיל חיוכם רק בבקר.

מצות ספה כרוכה בהכרח בהקנות טרם החג

יתרה מזו במצות הישיבה בספה – שלא זו בלבד שהתחלתה מהרגע הראשון, משקדש החג, אלא שמכרחת להיות הקנה לזה לפני חג הסוכות, שהרי זהו בגין של ג' דפנות, או כמו מנהגנו, ארבע דפנות, ודוקא 'מעשה' – ולא מן העשוי (סוכה יא.), והרי אי אפשר לעשות זאת ביום-טוב, אלא בהכרח להכנינו מקדם יום-טוב, ובעשית הספה ישנה כבר מצוה. מה שאין פן בארבע מינים – אפשר שכל העשיה תהיה ביום-טוב.

ישיבה בספה נמשכת מתחלת החג עד צאתו

חלוק נוסף ישנו בין ספה לארבע מינים – שארבע מינים יש בהם הגבלה: לאחר קיום המצוה – נפטרים ממנה. מה שאין פן במצות ישיבת ספה, שהמצוה היא 'תשבו כעין תדורו' (שם כו.) – הרי לא שיף לומר שכבר קיים את המצוה, אלא היא נמשכת במשך כל ימי החג. מצות ישיבת ספה מתחילה משקדש החג, עד פלות ימי החג.

'ארבע מינים' מצוה פרטית, 'ספה' מצוה כללית

מעלה נוספת במצות ספה על כל המצוות, גם על מצות נטילת ארבע מינים: כל המצוות הם ענינים פרטיים, הם מקיפים את האדם בענינים פרטיים: מצוה זו מקנים הוא באבר זה, ומצוה זו מקנים הוא באבר אחר, אבל אין זה מקיפו בכל עניניו.

מה שאין פן מצות ספה, 'תשבו כעין תדורו', הרי כל הענינים שעושה – הוא עושה את הצרכים הפרטיים שלו, אותם ענינים שעושה לפני שבוע – הנה היום, כשעושה אותם בספה, מקנים בזה מצוה.

מצות חדש תשרי - הוראות מעשיות בעבודת ה' למשך השנה | הוראת מצות ספה - בכל דרכי דעהו

חדש תשרי הוא חדש כללי על כל השנה כלה, וממילא מוכן שכל המצוות שבחדש זה הם הנוראה בעבודה על כל משך השנה.

ההוראה ממצות ספה היא: נדרש מיהודי שיהיה 'בכל דרכיך דעהו' (משלי ג), שכל עניניו יהיו קשורים עם הקדוש ברוך הוא. לא רק בשעת למוד התורה והתפלה עליו לעבד את הקדוש ברוך הוא,

רואה נכוחות להפיר שהוא כאן לעמת השלמים האמתים אז פטור מן הראיה, כי לא ירכש מעלתו למקדש מאומה, ולא ישיג התכלית אשר בשבילו צותה התורה לעלות ברגל.

ולכונה זו צוה חז"ל (ר"ה טו:) להקביל פני רבו ברגל בשביל שיראה רבו ויתבונן במעשיו וישים על לבו גדול ערכו ויבין את שקלות עצמו וכו'.

'דע מה למעלה ממך' - דע שיש צדיקים וגדולים שהם למעלה ממך

ובזה נוכל לפרש המשנה (אבות פ"ב מ"א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, הינו 'דע מה למעלה ממך', דע שיש צדיקים וגדולים שהם למעלה ממך ולכך אל תתנאה ואל תחזיק טובה לעצמך, כי לעצמך הנך כאן וחדל אישים.

ועל ידי מה תוכל לדעת זאת, על ידי 'עין רואה ואזן שומעת', על ידי העין הרואה את מוריד ואזן השומעת ממעשיהם הגדולים. ואז 'כל מעשיך בספר נכתבים', אז גם מעשיך אתה ראויים יהיו להכתב בספר ויהיה להם ערך וחשיבות (ל"ג בעומר תרפ"ב):

הושענא רבא

לחזות בנעם ה'

רבי אברהם מסטריקוב זיע"א

דברי הראשונים והפוסקים אודות סימן הלכנה בליל הושענא רבא

הראשונים הזכירו דברים מיוחדים אודות סימנים הנראים באור הלכנה בליל הושענא רבא, ומורים על המאצות שיאצרו לאדם בשנה הקרובה.

כתב האבודיהם זה לשונו: ויש אנשים שנהגים בליל הושענא רבא שפוכין עצמן בסדין, ויוצאין למקום שמגיע אור הלכנה, ופושטין מעליהם הסדין וכו', אם מצא צלו שם טוב הוא, ואם יחסר צל ראשו, בנפשו הוא.

ותולה דבריו בדברי הרמב"ן בפרשת שלח, דעל הפסוק 'סר צלם מעליהם ויה' אתנו אל תיראם' (במדבר יד ט) — כתב הרמב"ן בפשט הפסוק: יתכן שירמו הכתוב למה שנודע כי בליל החותם (הושענא רבא) לא יהיה צל לראש האיש אשר ימות בשנה ההיא, לכן יאמר כבר סר צלם מעליהם, כי נגזר עליהם מיתה, ויה' אתנו

לעמד איתן על כל דבר קל כחמור בכל עניני הקדשה, זוכים למלכות, כמו שהיה אצל יוסף הצדיק בדיכתיב ויהי בדיכתיב אליו יום יום ולא שמע אליה, ועל ידי זה זכה למלכות.

ומקבל, מגדולי הצדיקים, שאדם שיש לו נסיון חס ושלום, וזוכה לעמד באותו רגע ולהתגבר על יצרו, שערי שמים נפתחים לפניו, ויכול לפעל באותו רגע כל מה שהוא רוצה, אפילו בדיכתיב שהם מעל ומעבר למה שהוא ראוי מצד עצמו.

וממילא יוסף הצדיק שעמד כל יום בנסיונות קשים, בודאי היו כל אוצרות שמים פתוחים לפניו, ולפיכך הוא השליט הוא המשביר. וכחות התורה הקדושה והברכה והשפע הקדושה שהיה ליוסף הצדיק, נמשך בכל הדורות.

וממילא כהיום הזה באושפיזא דיוסף הצדיק, בודאי היו עת רצון לבקש 'שערי שמים' פתח ואוצרף הטוב לנו תפתח, אוצרף הטוב הינו אוצר של יצאת שמים בדיכתיב 'יראת ה' היא אוצרו', וגם שאר סוגי האוצרות הנצרכים לבני ישראל:

הקבלת פני הרב ברגל

ישמח ישראל

רבי ישראל מסטריקוב זיע"א

טעם אחד למצות עליה לרגל והקבלת פני הרב

התורה צותה 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' (שמות לב כג), כי ישראל דרו מפזורים בכל ארץ ישראל רחוק מירושלים, והיה מי שידור באחת העירות וירבה ללמד תורה ויעסק במעשים טובים, ידמה בלבבו כי הוא איש המעלה אדם השלם אשר אין למעלה ממנו ויבוא לגאות, ואז כל מעשיו אינם שוים מאום.

לזה צותה התורה לבוא שלוש פעמים בשנה למקום המקדש, ובעיניו יראה קדשת המקדש, ויראה את מורי ישראל וחכמיו, ועל ידי זה יפיר ויבין איך עדין רחוק הוא מהשלמות ומה קטן ערכו, ויתרפא על ידי זה מחלי הגדלות.

הטעם שסומא באחת מעיניו פטור מהראיה

לכך אמרו חז"ל (תניגה ב.) סומא באחת מעיניו פטור מן הראיה, אם אינו

וכשמגיע שזוכה לקים מצות השם, בערה נפשו בו וחושק שיהיה עומד כך כל ימיו בעסיקת מצוה הלז.

למשל מצות לולב — הנה לצאת ידי המצוה היה די בנטילה אחת ובנענוע כל דהוא, ואף לזה שערב לו עשית המצוה אפילו נענוע של כל היום אין מספיק לו, ועל כל פנים משהה בעשית מצוה שעה או יותר לגדל ידידות נפשו אל המצוה (שורש ז ענף א):

בני יששכר

רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א

באור 'וחסידיו צדיקים עושי רצונה' - מרב התשוקה אין הצדיקים ממתנים לנטילת הלולב עד הלל אלא מנענעים בסכה קדם התפלה

בנסח ברכה אחרונה של הלל, 'יהללוד' וכו' ו'וחסידיו צדיקים עושי רצונה'. אינו מוכן, דהנה צדיק הוא עושה המצות בתקונו על פי הדין וההלכה, וחסיד נקרא המדקדק לעשות לפנים משורת הדין ומלי דחסידי.

ויתכן לפרשו בהלל של חג הסוכות, שצריכין לאמרו עם נטילת הד' מינין ולנענע ע"ב נענועין מנין 'חסיד' להמשיך החסדים בידוע (פס"ח שער הלולב פ"ג), הנה העושים פן נקראין חסידים, להיות שממשיכין החסדים, וכמו שאמרו (וזהר ח"ב יד:) איזהו חסיד המתחסד עם קונו.

אבל ישראל מגדל תשוקתם למצוה אין ממתניין במצוה הלז עד זמן אמירת ההלל, ובפרט שרוצין לקים המצוה בתוך הסכה כמו שכתבתי לעיל (אות יג), הנה מברכין על המצוה קדם התפלה בסכה ומנענעין ח"י נענועין בדין, אם פן הן 'צדיק' נענועין, אם פן נקראים בזה החסידים גם פן צדיקים על שממחרין לעשות רצונה (חודש תשרי מאמר יא):

אושפיזא דיוסף

באר יעקב

רבי יעקב ישיב בער מנדבורנא זיע"א

גדל סגלת אושפיזא דיוסף צדיקא

יוסף הצדיק דומה ליעקב אבינו בכח קדשתו, 'אלה תלדות יעקב — יוסף'. וזכה למלכות בכח קדשתו, כדאיתא בתקוני זהר מאן דנטר ברית זוכה למלכות.

על ידי מסירות נפש על כל צעד ושעל

בקול דברו, וגם אנו על ידי אמונה יכולין כל אחד גם כן להרגיש מעט מזח (תרמ"א):

המשכת הימים הנוראים

שערי ארובה

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

יש לשמור את התעוררות והארת הימים הנוראים במשך כל ימות השנה

אשמעה מה ידבר האל ה' כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו ואל ישובו לכסלה (תהלים פה ט). עכשו חוזר לענין הראשון שדבר בו, על סליחת יום הכפורים, כמו שכתבנו.

ומדבר עם בני ישראל על ענין ימים הנוראים והטובים שהם אלול ועשרת ימי [תשובה וימי] החג, שהם נצבים ועומדים לעדת ישראל לתשובה ולמצות. ורוב דרכא נזהרים בהם בתשובות ותעניות וצדקות ולמוד וקיימת לילה לסליחות, ובבוא החג טורחים לעשות כל אחד ואחד סבה נאה והגונה, וקונים לולב ואתרוג בדמים יקרים.

ומשום הכי הקדוש ברוך הוא שמת בהם, ואומר להם (במדבר כט לה) 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם', כביכול השמחה לי ולכם, אני ואתם נסב על שלחן אחד. ומי שמע פזאת מי ראה כאלה, שמלכו של עולם יתברך שמו עושה לנו רצון כזה. לכן חובה עלינו להזהר בכבודו ולעבדו בלבב שלם בכל השנה כלה, לא שנהיה בימים האלה צדיקים וחסידים ובשאר ימות השנה פושעים וזדים חס ושלום, ועל זה צריך לזהר שלא יפסיד מה שתקן.

וזהו שכתוב שבא דוד המלך עליו השלום לומר, שמעו אחי ועמי והטו אזניכם ותנו לבבכם, דבקים נוראים וימי החג 'אשמעה מה ידבר האל ה' עלי על אודות התשובה וקיום המצות שעשיתי, כפי פשוט הוא שידבר כי אם שלום אל עמו ואל חסידיו. וקרא אותם 'חסידיו', שבימים האלה נעשו פלם חסידים, וזהו 'אל עמו ואל חסידיו', דהינו עמו שנעשו חסידים בימים האלה, ולכן אינו מדבר עליהם כי אם שלום וברכה, ושמח עמהם כאמור, מאחר שעשו רצונו.

אך בענין שתהיה השמחה שלמה ותדירה, שלא ישובו עוד לקלוקל, וזהו יאל ישובו לכסלה, שלא יהיה עכשו שמח

(שבת קל). וכן שמעתי בשם הרב הקדוש ז"ל מקצק הטעם, שכיון שיש לבני ישראל שמחה בימים אלו מניחין השמחה בתורה וכו'.

כל המקבל עליו על תורה מצביריו ממנו על אחר

ובתחלת השנה צריכין לקבל על תורה, על ידי זה יטול הקדוש ברוך הוא מאתנו על מלכות ועל דרך ארץ. הגם שאין המכון בקבלת על תורה כדי לטול מאתנו על מלכות, אף על פי כן למען לא יפל לב אדם עליו אף מקבל עליו בהיותו יודע טרדת על מלכות ועל דרך ארץ, על פן מבטיח לנו המשנה (אבות פ"ג מ"ה) כי בהיותנו מקבלין על תורה יטול מעלינו על מלכות ועל דרך ארץ שלא יהיה לנו עפוב. וכן יהי רצון (תרל"ז):

השמחה בתורה בתחלת השנה מועילה שגם כאשר יעסק בעסקי העולם הזה תשאר בלבו דבקות בתורה

שמחת תורה הוא הכנה על כל השנה להיות קבוע בתורה, כמו שאמרנו ז"ל (בבא מציעא פה:) על שלא ברכו בתורה תחלה. ולכן בתחלת השנה יש שמחת תורה – שיתבונן האדם גדלות התורה שהם דברי אלקים חיים, ועל ידי התשובה והשמחה להתדבק בתורה נשאר אחר כך דבקות מעסק התורה. כמו שכתוב במדרש וזאת הברכה (דברי ח ב) שיש ברפת התורה לפניה ולאחריה.

על הסוחרים לקבל עליהם על תורה בתחלת השנה

וכן אף אנשים סוחרים שבכל השנה אין עוסקים תמיד בתורה, מפל מקום על ידי השמחה בתחלת השנה שקובע בלבו וקשה לו לפרש מדברי תורה, מועיל לו שלא ישכח לגמרי אף שעוסק בדברים אחרים.

וכתיב (דברים לג יח) 'שמח זבולן בצאתך', וקשה כי למה ישמח בחלק זה, רק שהוא עצה שעל ידי השמחה קודם שיצא לסחורה, על ידי זה יהיה נשמר בצאתו. ולכן יש שמחת תורה בתחלת השנה כנ"ל (תרל"ד):

חכמים הרגישו הארת התורה אחר הימים הנוראים ותקנו את שמחת תורה

וכל המשך הימים אלו הכל תקון כל ההנהגה. לכן זוכין אחר כך לשמע בקול דברו. והרי הוא מנהג חכמים ז"ל, אף שאין רמז בכתוב, רק שרבותינו הקדושים הרגישו בלבבותם הארת התורה אחר ימים אלו, לקים מה שנאמר 'לשמע

כי הוא השוכן בקרבנו ועושה לנו נסים ונפלאות לעיני כל רואה, על פן אל תיראם'.

גם הרמ"א כתב בזה (או"ח תרס"ד א) וזה לשונו: כתבו הראשונים ז"ל שיש סימן בצל הלכנה בליל הושענא רבה, שיקרה לו או לקרוביו באותו השנה, ויש מי שכתב שאין לדקדק בזה כדי שלא לתרע מזליה, גם כי רבים אינם מבינים הענין על בריו, ויותר טוב להיות תמים ולא לחקר עתידות.

תמיהה על דברי הרמ"א

ודברי הרמ"א צריכים הסבר, דממה נפשך, אם אין בזה מחוש כלל, מדוע טרח הרמ"א להזכיר זאת. ואם יש דברים בגו, מדוע כתב שאין לדקדק בזה, ויותר טוב להיות תמים ולא לחקר עתידות.

כונת הרמ"א לשבח את מדת התמימות של עם ישראל

ונראה לבאר, דהרמ"א בא לשבח בדבריו את בני ישראל, שבאמונתם הפשוטה אינם מסתכלים ואינם מדקדקים על הסימן הנ"ל, כי יותר טוב להיות תמים ולא לחקר עתידות כלשוננו. אלא על ידי שמאמינים הם בהטבת ה' ובחסדו עם בריותיו ובטחים בו, זה גופא פועל שאפלו אם יש חס ושלום סימנים שאינם טובים, הם מתהפכים לטוב.

הפרכת הסימן לסימן טוב על ידי תשובה

ועוד נראה, דהלא הרמ"א כתב שיש סימן בצל, וידועים דברי הגמרא (הוריות יב.), דנוהגים לאכל סימנים בראש השנה, וכל סימן מפרשים לטוב על היהודים. והכי נמי יש לומר, דאם חס ושלום יש על האדם דינים או סימנים קשים, אז ביום החתום, בהושענא רבה, יוכל להמתיק ולתקן זאת על ידי תשובה חדשה, על ידי התעוררות מחדשת, ואז הסימן שרומז חס ושלום לרע יתהפך לטוב, בבחינת 'ה' צלף' (הושענא רבא תשנ"ה):

שמחת תורה

שפת אמת

רבי יהודה אריה לייב מגור זיע"א

'שמחת תורה' - קבלת על תורה בשמחה

ענין שמחת תורה, לאשר המה ימי שמחה צריכין לקבל עתה על תורה, כי כל מצות שקבלו בשמחה צדין עושין בשמחה

וזהו שאמר 'אף קרוב ליראיו ישעו', דהיינו אם היו ישראל נוהגים בימים הנוראים האלה ואל ישובו לכסלה, בזה יהיה 'קרוב ישעו לשכן כבוד בארצנו'. לפי שבימים הנוראים והטובים האלה מתתקנים העולמות העליונים תקון גדול, ואין שטן ואין פגע רע:

אך קרוב ליראיו ישעו לשכן כבוד בארצנו. בא לומר, אם היו ישראל נוהגים לעשות כל ימות השנה בימים נוראים ביראה ותשובה ותפלה וקיום המצוות, וזהו סבת קרוב הישועה. ומקרא מלא הוא (ישעיה נא א) 'כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות'.

בהם ולמחר עצב וזועף עליהם. לכן אחי שמעו דבר ה' מה הוא מדבר עליכם בימים האלה, כי אם שלום טובה וברכה, והזהירו מפאן ולהבא גם כן לעשות רצונו.

על ידי שיתנהגו בכל השנה כבימים נוראים תבוא הגאולה

נושאים בפרשת וזאת הברכה

ידי שנתחדו בתורה ובבורא ברוך הוא שרשי חלקי נשמות ישראל (פרשת אמור):

שמעתמא אליבא דהלכתא (חג הסוכות - אות נא):

קריאת פרשת וזאת הברכה בשמחת תורה

פרי צדיק

רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א

הטעם שפרשת וזאת הברכה נקראת תמיד בשמחת תורה וביום מימי השבוע

בכל השנים קורין סדר וזאת הברכה בשמחת תורה, והוא יודמן תמיד על פי הקביעות באחד מששת ימי המעשה ולא בשבת, מה שאין כן בקריאות של כל הסדרים שנקבעו דיקא ביום השבת.

ויש לומר בזה, מפני שכל הענין תורה שבכתב הוא רק מקדשה דלעילא מהשפעת השם יתברך, ולכן קריאת כל הסדרי תורה המה רק בשבת, וכמו שנאמר בשבת 'לדעת כי אני ה' מקדשכם' (שמות לא ג), וזולת סדר 'וזאת הברכה אשר ברוך משה', שהוא על הכנת תורה שבעל פה שיהיה נתחדש בלב נפשות ישראל לכל פרט נפש לפי בחינתו.

ולכן עקר קריאת סדר זה הוא דיקא ביום שמחת תורה – שהוא יום המוכן להתחדשות דברי תורה בנפשות ישראל, ודיקא בימי המעשה שהוכנו להתעוררות פעלת האדם מצד אתערותא דלתתא שהוא בחינת תורה שבעל פה.

ויש לומר שמרמז גם כן בפרטות של הברכות שברוך לכל שבט בפני עצמו – שיתחדשו דברי תורה בלבם לכל אחד לפי שרשו בתורה.

וזה שנאמר (לג ו) 'יחי ראובן' – שיקבל חיות השפע שלו מדברי תורה, ויהי מתיו מספר – שיהיה לכל פרט נפש מספר שרשו בדברי אותיות התורה, כידוע שיש לכל נפש מ ישראל שרש אות אחת בתורה הקדושה.

וכן 'וזאת ליהודה וגו' ידיו רב לו' (פסוק ו), וכמו שדרשו חכמינו ז"ל (בבא קמא צב.) כל הפסוק שישא ויתן בהלכה ואסוקי

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מלובאוויטש זיע"א

ענין שיכות שמחת תורה וברכה 'שהחנינו' לפרשת וזאת הברכה

ענין השיכות של שמחת תורה והברכה בה 'שהחנינו' לפרשת וזאת הברכה, דלקאורה הרי התורה ענינה הבנה והשגה, ואם כן איך היא פועלת על עניני האדם שאינם שייכים לשכל.

והמענה על זה למדים בפרשת וזאת הברכה, שהתורה היא 'מימינו' אש דת למו', ואיתא בספרי מה אש כל המשתמש בו עושה בגופו רשם אף בני אדם שעמלים בו נפרים הם בין הבריות, כך תלמידי חכמים נפרים בהלכותם ובדבורם ובצטטותם בשוק, וכמו שהרמב"ם (דעות פ"ה ה"א) מפרש את הפרטים בזה.

אבל השאלה היא לאיך גיטא, בשלמא בתלמידי חכמים שמתחילים ללמד את התורה עוד פנים באפן חדש לגמרי, מוכן איך הדבר פועל בהם התחדשות והוספה נפרים בהלכותם ובדבורם כו', אבל אלו שאינם תלמידי חכמים איזה שיכות יש להם להתחדש בתורה הנעשה בשמחת תורה שזה יפעל גם על הענינים שלהם כנ"ל, ועד אשר הם ישמחו בזה עד כדי כך שהם יעשו על זה ברפת שהחנינו.

על זה באה ההסברה בהפרשה תורה צוה לנו משה מורשה גו', התורה היא ירשה לכל אחד ואחד מ ישראל, שבירשה הדין הוא שאין נוגע כלל הגיל והמעמד ומצב של היורש. התורה היא דבר שכל אחד ואחד מ ישראל מקבלת בתור ירשה, ולכן באשר יש התחדשות ותוספת אור בתורה בשמחת תורה, מתוסף אצל כל אחד ואחד מ ישראל התחדשות והוספה בהנהגתו וחייתו על פי תורה.

מאור עינים

רבי נחום מטש'רנוביל זיע"א

על ידי תשובה מתקרבים כל חלקי הנשמות אל התורה

על ידי התשובה עלאה מתקרבין כל חלקי הקדשה חלקי ישראל אל התורה, כי כל חלקי נשמות ישראל הן משרשין בתורה, כנודע שכל אחד יש לו אות בתורה, ובהתרחקו מן הבורא ברוך הוא נפסק חלקו משרש התורה, ועל ידי תקון ראש השנה ויום הכפורים שב החלק של כל אחד מ ישראל אל התורה ויש לו אז בחינת עליה אל התורה וכו'.

'שמחת תורה' – שמחה לתורה ששבו ונתקרבו אליה כל חלקי שרשי נשמות ישראל

ונקרא יום אחרון של חג 'שמחת תורה' – שהוא שמחה לתורה עלאה ששבו ועלו אצלה ונתקרבו כל חלקי שרשי נשמות ישראל ונתאחדו בה, כי כל אחד שב על ידי תקון הזמן של מועדים להתורה שמשם שרש נשמתו.

מנהג עליה לתורה בשמחת תורה – כיון שכל חלקי הנשמות המשרשות בתורה מתעלים ביום זה

ועל כן המנהג שכל ישראל עולין לתורה ביום שמחת תורה, שבאמת אז עולין להתורה ברוחניות גם כן, שמקרבין שרש נשמתו וחלק אלהי שבהן להתורה שמשם שרש נשמתו כמבאר פנודע שיש ששים רבוא אותיות לתורה כמספר שרשי נשמות ישראל.

טעם קריאת פרשת וזאת הברכה בשמחת תורה

ולכן קורין בפרשת וזאת הברכה, שאחר תקון שנעשה בזמנים הללו נשפע ברכה מלמעלה לכל אחד מ ישראל, על

מחיה אותנו בכל הענינים שלנו עד בעשיה בפעל (ליקוטי שיחות יט עמ' 371):

ופעלות מעשיות של רקוד וכו' עם התורה עצמה, כי עקר השמחה של שמחת תורה הוא לא כל כך מצד השגת והבנת התורה, אלא בעקר בזה שהתורה היא 'שהחנינו' -

פרשת וזאת הנבונה

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אש דת למו (לג ב)

חמדת דוד

רבי דוד צבי מנייטטאדט זיע"א

'הופיע מהר פארן' - עקר הופעת הקדשה על ידי שזוכת האדם את יצרו | באור וכוונת משה רבנו והמלאכים בשמים

הופיע מהר פארן. הנה עקר ההופעה בא לאדם על ידי שמעבר את כחותיו ותאודתיו ולקחת אותם לעבודת השם יתברך, וזהו ששאלו המלאכים חמונה גנוזה וכו' אתה מבקש לתנה לבשר ודם, והשיב משה רבנו עליו השלום: כלום יצר הרע יש ביניכם, למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, כדאיתא במסכת שבת (פח:). עין שם.

ולכאורה אינו מובן, וכי המלאכים לא ידעו שאין התורה שיכת אצלם בפשטיות, ועל כרחך שהיה כוונתם על סודות התורה, ואם כן מה היה תשובת משה רבנו עליו השלום כלום יצר הרע יש בכם, הלא לסודות התורה אין צורך כל זה.

אולם הכונה מסודות התורה הוא, שעל ידי זה בא האדם לעבודת השם, הינו שבא בקרבן תשובה גדולה וחמדה גדולה לעבד את ה', וזהו ששאלו המלאכים חמונה גנוזה - פרוש, החמדה, היא התשובה והדבקות בהשם יתברך, גנוזה - והיא גנוזה בתורה, אתה מבקש לתנה לבשר ודם. תנה הודך על השמים - פרוש, תנה לנו המלאכים הדבקות והתשובה הזאת.

ועל זה השיב משה רבנו עליו השלום תשובה נצחת, הינו, שעקר הופעה והחמדה לעבודת ה' היא מפני שנוצח את יצרו וכל כחותיו הגשמיים לעבודתו יתברך שמו, על ידי זה בא לאדם הארה גדולה, אכל מי שאין לו יצר הרע ואין צורך לשבר תאודתיו, אינו יכול לבוא להארה גדולה כזו.

ולכן אמר להם כלום יצר הרע יש ביניכם וכו', שכפי גדל היצר אשר בקרב

לגמר את התורה בשמיני עצרת ולא קדם ראש השנה או קדם פסח, משום דאחר ראש השנה יום הכפורים וסכנות זוכין בשמיני עצרת להיות כלי מכשר ביותר כדי לקבל ברכות משה רבנו עליו השלום בנחת שאת (תרע"ב):

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

משה מזכיר את ישראל שיעסקו בתורה

וזאת הברכה גימטריא 'זו היא התורה' עם הפולל. אמר להם, הנהרו בעסק התורה כראוי, כי היא חייכם וארץ ימיכם, והיא עקר התדבקותכם עם קדשא בריך הוא ושכינתה. ולפיכך אמר להם, תדעו שהברכה תלויה בקיום התורה, כשתהיו מחזיקים בה ואין אתם נרפים ממנה, זהו עקר ברכתכם.

ואמר להם, דעו מעלת התורה וכמה היא חביבה אצל הקדוש ברוך הוא, וכמה נפלאות ונוראות עשה לכם בנתינתה להראות לכם חבתה כמה היא חביבה בעיניו, ולזה סמך מיד הפסוקים שאחרי זה מדברים בענין נתינתה:

השרים של עשו וישמעאל נתנו אור לישראל

וזוהי שאמר אחרי זה ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אש דת למו. בא להודיע להם החבה שחבב הקדוש ברוך הוא אותם מכל העמים ונתן להם תורה הקדושה.

והנה אמר בזהר הקדוש (ח"ג קצב:). על 'וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן', דכין שאמר הקדוש ברוך הוא לשר של עשו ולשר של ישמעאל לקבל את התורה ולא רצו, נטל אור מהם והוסיפו על ישראל, וזהו לשון וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, ששניהם, 'זרח' ו'הופיע', לשון אור

הטעם שעקר השמחה בשמחת תורה היא בהקפות

ולכן עקר השמחה בשמחת תורה הוא דוקא בהקפות, לא בהקריאה והלמוד בתורה, אלא דוקא על ידי תנועות

אמרי פנחס

רבי פנחס מקוריץ זיע"א

מדוע פרשת וזאת הנבונה אינה מנויה ביו הג' סדרים

ג"ן פרשיות יש בתורה (ראה זוהר ח"א קד:). נגד גן עדן. והקשה (הרב הקדוש מקוריץ זיע"א) הלא יש נ"ד, ואמר: וזאת הנבונה אין קורין בשבת.

ועוד אמר: וזאת הנבונה אינה פרשה, אלא לכשיקנימו כל התורה אז 'וזאת הנבונה'. ויכול להיות שזה שאמרו בגמרא (כתובות ט:). 'כל ימי עני רעים' (משלי טו טו), שאינו יכול לקבל אפלו טוב:

וזאת הנבונה אשר ברוך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו (לג א)

שם משמואל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א

משה רבנו המתין עם הברכות עד שיהיו ישראל ראויים בתכלית לקבלם

ברש"י 'לפני מותו' סמוך למיתתו שאם לא עכשו אימתי. ונראה שלולא מצד הדחק שאם לא עכשו אימתי היה בדעתו עוד להמתין, ובודאי הטעם כי הברכות הן לפי ערך המקבל, שאם הוא כלי המקבל עוד יותר, תגדל גם הברכה עוד יותר, וישראל שבאותה עת היו מתעלים והולכים כמו שנאמר 'ולא נתן לכם ה' לב לדעת עד היום הזה' (דברים כט ג), ועין פרוש רש"י שם שמשמע עד ולא עד בכלל, וזקני תלמידי חכמים דעתן מתישבת עליהם (קנים פ"ג מ"ו), על כן לולא שהשעה דוחקתו היה רצונו להמתין עוד שיתעלו עוד יותר, והיו הברכות גבוהין עוד יותר.

משה רבנו מברך עד היום כל אחד מישראל

ונראה שהברכות האלו הן נצחיות, כי הן תורת השם יתברך, וכמו שהתורה נצחית כן הן הברכות, ועד היום הרי הוא כאלו משה עומד ומברך היום, וכל אחד לפי מה שהוא כלי לקבל הברכות עדן הוא מקבל.

מסימים התורה קדם שמיני עצרת ולא מוצד אחר כי אז ראויים לברכה

ולפי האמור יש לתן טעם שמתכונין

כן הענין בנדון תורתנו הקדושה, היא בת מלך, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ואם כן היה מן הראוי שלא להתקרב אליה כל מי שרוצה, אף על פי כן התר לנו, שהתורה נמשלת למים, מה מים הפקר אף היא הפקר, וכמדובר בו, כדאיתא במאמרם ו"ל (עירובין נד.), והיא לנו דגמת בת המלך ביום נשואיה כשהיא מארסה.

וזה שרומז במתק לשונו אל תקרי מורשה אלא מארסה – רצה לומר שהתורה היא לנו כמו ביום הנשואין שנפתן רשות לכל לרקד עמה, כי נתן גם כן לנו לכל לעסוק בתורה:

וללוי אמר תמיד ואוריד לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבחו על מי מריבה, האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בנו לא ידע (לג ט-ח)

בית אברהם

רבי אברהם מסלונים זיע"א

החכם עיניו בראשו להכין צידה לדרך מהמים הנוראים לכל ימות השנה הבאה לטובה

החכם עיניו בראשו, להתבונן בעניניו בנמים הקדושים הללו, ראש השנה יום הפורים וסכות, להכין בהם צידה ומזון רוחני לכל השנה, שמתקרבם חדשי החורף עם הלילות הארפים והחשוכים, ואחר כך באים ימי הקיץ הארפים הצריכים שמירה גדולה.

רבתינו הקדושים זי"ע היו קוראים החורף הקדוש עם הלילות הקדושים, כמאמר הפתוח 'ברכו את ה' כל עבדי ה' העמדים בבית ה' בלילות' (תהלים קלד א), עבד נאמן הוא העובד ביום ובלילה, ושם לילה ביום, שתמיד הוא בבחינת עומד בבית ה', אפילו בעתים החשכים מאד.

אבל איש פשוט צריך זכיה גדולה שלכל הפחות בשבתות וימים טובים יהיה בבחינת עומד בבית ה', ובפריט בנמים שאינו רואה בהם אור, ולילות החשוכים הנקוקים שמירה יתרה.

ובימים הקדושים האלו הזמן להתכונן על תקופות השנה. וכן בנפש שיך ענין זה אצל כל אחד ואחד, שצריך להכין מימי הנצרות לכל ימי חייו, כי רק הנסיונות האלו שמתגבר עליהם בימי הנצרות והבחירות הם עומדים לו בכל ימי חייו.

הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב' (בראשית ג טו) [פרשת ויחי]:

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (לג ד)

בת עין

רבי אברהם דב מאבריטש זיע"א

צדיקי הדור זוכים לבחינת 'אהבה עזה' בבחינת 'מארשה'

הנה עקר העבדות הוא הודככות הנפש, הינו לזכך אותו מכל מיני גשמיות, שלא לאהב ולהשתוקק לשום דבר מעולם הזה הגשמי, רק שתמיד יהיה בוער בלבו אהבת הבורא ברוך הוא, ולכסוף ולהשתוקק תמיד אליו יתברך בכללות הנפש באהבה עזה ותשוקה גדולה עד מאד.

וזהו בבחינת צדיקי הדור שזוכים לבא לבחינת אהבה עזה, מחמת מעשה המצות שעוסקים בהם תמיד בלי בטול אפילו רגע אחת לבטלה חס ושלום, מחמת זה הבורא עולמים משפיע להם בחסדו ובטובו אור האהבה עזה.

וזהו 'כי נר מצוה ותורה אור' (משלי י כג), הינו, על ידי ה'נר מצוה' שצדיקי הדור עוסקים בהם, זוכים ל'תורה אור' האהבה עזה הנזכרת לעיל. ואז התורה אור אהבה עזה הנזכרת לעיל הוא בבחינת מארשה לצדיקי הדור, בבחינת אחדות, מחמת מעשיהם הטובים מאד, כמו שאמרו חז"ל (ברכות נז.) על פסוק תורה צוה לנו משה מורשה, אל תקרי 'מורשה' אלא 'מארשה' (פרשת ויצא):

תפארת עזיאל

רבי עזיאל מייזליש זיע"א

באור נפלא על מאמר חז"ל שהתורה מארסת לעם ישראל

שמעתי מפי מורי ורבי הגאון החסיד מורנו הרב דב בער זצוק"ל נב"ע על מאמר תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא מארסה (פסחים טז.). לקרב הדבר אל הענין, כי מדרך העולם שאינו ראוי לאדם שאינו נכבד לחזק בבת מלך ולרקד עמה במחול בבי הלולא בדרך העולם, כי אין מהראוי לו להתקרב אליה מפל שפן לאחזו בה ולרקד עמה, מה שאין כן כשהבת מלך נכנסת לנשואין אז מדרך העולם שהתקרב הקשר ורשאי אף הקל שבקלים לרקד עמה במחול.

האדם, כן לעמת זה כשמשרי יצרו בא על ידי זה להופעה גדולה, אכל אתם המלאכים שאין יצר הרע שיהיה בכם לא תוכלו לבוא לחמדה הזאת.

וזהו הופיע מהר פארן – הינו, שהופעה והארה בא לישראל 'מהר פארן', הינו הכחות הנזרים של היצר הרע מבני ישמעאל, כאשר ששברו התאוות כן בא להם ההופעה והתשוקה לעבודת השם יתברך:

והם תכו לרגלך ישא מדברתיך (לג א)

תולדות יעקב יוסף

רבי יעקב יוסף מפולנאה זיע"א

תוכחת מוסר ומשל נאה על שימת לב נכונה ללמוד תורה ועשיית מצוות לשם שמים

שמעתי מהרב המגיד מורנו מענדיל, משל שהיה שוטה אחד נתן פקדון ביד איש אחד, וכל שהיה מוסיף לתן לו גרע חשבונו, עד שלבסוף אמר כמה אני צריך לתן לך עוד שלא יהיה לי כלום אצלך וכו'.

והנמשל מובן, כי תכלית כל התורה והמצוות לא נתנו אלא כדי שיזכר לדיק בו יתברך, וכמו שנאמר 'ובו תדבק' (דברים י ב), וכמו שכתב המפרש להרמב"ם בפירוש ב' מהלכות יסודי התורה (ה"א) וזה לשונו: כשיתבונן בהם תתאווה נפשו להדבק בו, ולא נתנו כל המצוות אלא כדי שנגיע לזאת המדרגה, שנאמר ובחרת בחיים למען תחיה לאהבה את ה' וכו' (דברים ל יט-כ) ענין שם.

וברכות השנים נתמטעו הלקכות להבין ולהשפיל על דרך הנ"ל, רק לעשות מהתורה עטרה להתגדל בהם ולהתפאר בהם, וגם בעלי תשובה הוא להראות מעלתו, וכשלומד הלכה אחת מתפאר מעט, וכשלומד יותר מתפאר יותר, וכשלומד פוסקים או קבלה מתגאה יותר, ונתרחק מהשם יתברך, כמו שאמרו בש"ס דסוטה (דף ה.) על גפי הרוח אין אני והוא יכולין לדור בעולם וכו'.

והנה התלמידי חכמים המכתתין רגליהם לילך מעיר לעיר, כמו שנאמר בפירוש וזאת הברכה והם תכו לרגלך וכו' (ראה בבא בתרא ח.) ובהם יובן 'על מה תכו', יותר שמכתתין רגליהם לילך בשיבה ללמד, עוד 'תוסיפו סרה' להתרחק ולסור מהשם יתברך, וקל להבין. וזהו שנאמר

הרמז בפסוק

וזהו מרמז בפסוק וילוי אמר וגו' אשר נסיתו במסוק, הם הנסיונות האלו. תריביו על מי מריבה, הם ה'דברי ריבת בשעריך', כל פעם פשוטים להתקרב ולבא לשער המלך, אינם נותנים לו להכנס לפני ולפנים, על דרך שומרי שער המלך שאין נותנים להכנס פניהם, אלא על ידי הרבה תקירות ובדיקות, כמו בן הרוצה להתקרב לעבודתו יתברך לתורה ותפלה פוגעים בו מחשבות זרות המבלבלים אותו. ועוד יותר גרוע, שאינם זרות, אלא שיכים לו.

העצה היא שפלות והכנעה, כמאמר הכתוב 'מרום וקדוש אשכון ואת דכא וישפל רוח' (ישעיה נז טו), אז השם יתברך בעזרו. וכמו שאמרו על הרב הקדוש הרב מנחם מנדל מויטסבסק זי"ע שזכה למאמר זה הקדוש (תקנ"ז תיקון י"ג כט:) מאן דקטיל ההוא חזקא וכו' יתבין ליה ברמא דמלכא דאיהי צלותא, שהתפלה שלו היתה בשפלות והכנעה כזאת על דרך מכה שחין המתקרב להיכל המלך לבקש על נפשו ודוחפים אותו החוצה וכו'.

האמר לאביו ולאמו לא ראיתי ואת אחי לא הכיר. הנסיונות הללו הוא לכל אחד באופן אחר, לזה התגברות היצר הרע בקרבו שאינו יכול לו, אבל מפריעים חיצוניים אין לו מצד ביתו והסביבה.

ויש כזה שהנסיון שלו הוא מצד הסביבה שבה הוא נמצא, הוריו וחבורתו המפריעים אותו בעבודתו יתברך, יתגבר על זה ויאמר לאביו ולאמו לא ראיתי ואת אחי לא הכיר וכו'.

ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומו (לג יא)

מאור ושמש

רבי קלונימוס קלמן עפשטיין זי"ע

העצה לזכות לכונה שלמה בתפלה על ידי הכנה דרבה בלמוד התורה

ראוי להבין אמרו 'מחץ מתנים', למה בחר מפת מתנים לאויביו יותר משאר מכות. ויראה לרמז בזה, כי הנה מעקרי עבודת ה' הוא התפלה בדחילו ורחימו, ועל ידי שאדם מקשר נפשו ורוחו ונשמתו ומדבק עצמו בעת התפלה באין סוף ברוך הוא מושך על עצמו דבקות וקדשה על כל היום.

אכן העצה היעוצה לבא לידי מדה זו

לזכות לשלמות התפלה, הוא על ידי שיקום בתצות לילה וילמד כמה שעורים ומקו הלכות פסוקות כל אחד לפי ערכו, ועל ידי זה הוא מגרש הקלפות העומדין לבלבל בעת התפלה, ומטהר מחשבותיו שיהיה לו נקל להתפלל בלי מחשבה זרה ולהעלות העולמות משנפלו מראשית הבריאה, והן הן המחשבה הזרה הנופלת לאדם בשעת התפלה, כי כשבא להעלות הניצוץ ממעמקי הקלפות אז יעמדו נגדו לעכבו לבל יתעלה מהן, וצריך האדם לגבר חילים לזה ועל ידי עסק התורה שעוסק קדם התפלה בדחילו ורחימו יהיה לו סעד לזה.

הרמז בלשון הפסוק

וזהו אמרו ברך ה' חילו, לשון ויחל משה (שמות לב יא) שהוא לשון תפלה, פרוש שיברך ה' את תפלתו שתעשה פרי. ופעל ידיו תרצה – פרוש שגם תנועות הידים אשר אדם עושה בעת תפלתו לעורר לבבו אל זכות התפלה, גם זה יעלה לרצון לפניו.

מחץ מתנים קמיו, מלת 'מתנים' לשון למוד (כמו תנוני מתנין), ובאורו כי הכתוב נתן עצה לזה שיהיה תפלתו מקבלת ומרצה, על ידי שימחץ בלמודו תחלה את כל קמיו הם הקלפות העומדים לעכבו, ומשנאיו מן יקומו – לבל יהיה להם תקומה כלל נגדו:

ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך (לג יח)

צמח דוד

רבי דוד מדינב זי"ע

חקירת האחרונים האם התלמיד חכם שאינו לומד לשמה יש שכן לתומך בו

שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. והקשה הרב הגדול מורנו חיד"א ז"ל בספרו הקדוש ראש דוד, מדוע לא נאמר בשום שבט לשון שמח, רק בזבולן, דלשון זה שיש במי שיש לו איזהו דאגה וחברו מפפח דאגתו שישמח ובדאי יהיה טוב.

ופרש הוא ז"ל, דהנה יש פלוגתא בין הראשונים במי שמתנהג כמו יששכר וזבולן שזה עוסק בתורה וזה עוסק בסחורה ומפרנסו וכזה יש לו חלק לעולם הבא כידוע, איך יהיה אם העוסק בתורה עוסק שלא לשמה חס ושלום.

דמהר"ש פרימו סבירא ליה דזיל בתר טעמא, דמפני מה יש להעוסק

בסחורה חלק בעולם הבא, הוא מפני שמביא את חברו לעולם הבא כמה שמפרנסו ויוכל לעסוק בתורה, וממילא אם הוא בעצמו אין לו עולם הבא כיון שעוסק שלא לשמה אין לו לחברו גם כן, והחולקים עליו סבירא להו כיון דהעוסק בסחורה עושה מצוה שלו לשמה, מגיע לו על ידי זה עולם הבא.

הכרעת משה רבנו שבכל אפן יש לתומך שכן

וכתב שם בספר הנ"ל דמשה רבנו עליו השלום הכריע דלא כמהר"ש פרימו ז"ל ואמר 'שמח זבולן' וכו' ואל תדאג שמא חס ושלום יעסק חברך שלא לשמה ואז בחנם הוציא יגיעה, אל תאמר כן, רק תשמח, כי לא יגרע מחלקך לעולם הבא כיון שאתה עוסק לשם שמים, עד כאן דברי הרב הנ"ל.

והנה לפי זה קשה תינח בזבולן הצריך לפפח דאגתו כנ"ל, ומה יאמר בישישכר, דתבות 'שמח' נאמר עליו, דממה נפשך אם לומד לשמה אין צריך לפפח דאגתו ואם חס ושלום לא, במה ישמח.

כיון שיש לתומך שכן אם כן ללומד עצמו יש שכן אף שלא למד לשמה

אמנם הדבר נכון, דעקר השעם דיש לזבולן עולם הבא כיון שמביא את חברו לעולם הבא, אם כן הכרעות משה רבנו דזבולן יש לו בכל אפנים עולם הבא, אם כן גם יששכר יש לו לשמח, אפלו חס ושלום אם עוסק שלא לשמה – מפל מקום יגיע לו גם כן חלק לעולם הבא כיון שעל ידו יש לזבולן עולם הבא כמה שמקבל ממנו הצדקה לעסוק בתורה:

ברזל ונחשת מנעלה וכימיה דבאד (לג כה)

שפת אמת

רבי יהודה לייב מגור זי"ע

כפי השמירה בימי הבחירות כך נשאר הכח לימי הזקנה

בפסוק 'ברזל ונחשת מנעלה וכימיה דבאד' דבאד, פירש רש"י כימים שהם טובים לך כך פירש ימי זקנתך. ואמר אדוני מורי ז"ל כי זהו שנאמר מקדם 'ברזל ונחשת מנעלה', לומר כפי מה ששומרים בימי הנעורים הכחות והמדות במנעל ברזל ונחשת שלא להתפשט לחוץ כך נשאר הכח לימי הזקנה, ודברי פי חכם חן.

ועל זה כתיב ויזכר את בוראך בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו כו'

מהרי"ד מבעלזא

רבי יששכר דב מבעלזא זיע"א

טעם היש אומרים שלא מת משה הוא
כדי שיהיו הספרי תורה שכתב טרם
מותו כשרים

בסוטה י"ג: קאמר הגמרא בת קול
משמיע וימת משה ספרא רבה
דישראל, ויש אומרים לא מת משה.

יש להבין למה אומרים היש אומרים
שלא מת משה אחרי שהבת קול
השמיע משה ספרא רבה, איזה שכותב יש
זה לזה.

יש לומר, דאיתא בשם רבי שבתי מרשקוב,
שאמר לאיש אחד שיחליף את הפרשיות
שבתפילין שלו כיון שהסופר שכתב הפרשיות
מת בתוך שלשים יום, ואיתא בזה ויחי
רי"ז ששלשים יום קדם מיתת האדם
מסתלקת ממנו הצלם אלקים.

ואם כן מבאר שפיר היש אומרים, שאם
היינו אומרים שמשה רבנו מת, והרי
משה רבנו כתב את הספרים ביום פטירתו,
ואם כן היה הספר תורה לא בסדר, לכך
אומרים היש אומרים שמשה רבנו לא מת:

כל טוב וכל חפצו יצליח, ידע גם כן
בברור אשר עקר הוא השם יתברך.

והנה מדרש העור, הגם שאין לו שום
בטחון ועצה שיהיה יכול לילך
בעצמו, עם כל זה יש לו אפן אחר אשר
תשועתו יבוא על ידי איש אחר, נער קטן
ינהג בו. אמנם בחשך ואפלה אשר גם
איש זה אינו רואה כלל, אז העור מממש
בעצמו, כי אין לו על מי לבטח.

לזאת למדה לנו תורה הקדושה 'והיית
מממש בצערים', הינו הגם שיש
לך כל טוב הנקרא בשם צערים ואור, עם
כל זה יהיה אצלך דמיון העור באפלה
שאין לו כלל על מה לבטח. כן אתה לא
תשים בטחונך בשום דבר רק בד'.

וזהו אין כאלו ישראל, הינו פשהתנהגות
האדם הוא בדרך הטוב והישר ויש
לו כל טוב, ועם כל זה ידע אשר אין
כאלו, ואין משים בטחוננו בשום דבר רק
בו לבדו, אז רכב שמים בעזרך, וישוע
לך בכל הענינים לטובה אמר:

**וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על
פי ה' (לד ה)**

אוצרות גאוני הדורות

לא להקים' כדכתיב (תהלים סח לה) 'יתנו עז
לא להקים', וגם מה בא להוסיף על מאמר
'פי שם ה' אקרא', וה"ה אור החיים ז"ל
פרש לפי דרכו 'פי שם ה' אקרא' דהוא
מלשון קר וכבוד, עין שם.

ואני ברגליו אעברה לפרש על פי מה
שפסק מרן בשלחן ערוך (יו"ד ס'
רעו ס"ט) גבי שמות שאינן נמחקין, שכל
הנשפך לשם מאחזריו כגון כ"ס של אלהיכם
אסור למחקו שכתב קדשו השם, אבל
הנשפך לשם מלפניו מתר למחקו.

ועל זה אמר פי שם ה' אקרא, כלומר
עלי מטל לכבוד את השם הנכבד
והנורא, ומכלל קדשת השם הוא שלא
למחקו, ולא זו בלבד דיש לחלק כבוד
וגדלה להשם עצמו, אלא אף זו הבו גדל
לאלהינו כלומר גם לנשפך לשם מאחזריו
דהיינו נ"ו של אלהינו כבוד והדר יתנו
להם, שכל האותיות הנשפכות לשם מאחזריו
אסור למחקן כנזכר.

וכתיב (משלי ד ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם
תורת', הרי תורה אקרי לקח.
'ואנכי' ולא יהיה לך נקרא 'אמרות ה'
אמרות טהורות' (תהלים יב ז), 'אחת דבר
אלקים שמים זו שמענו', כן הוא בתנחומא
(וילך ב).

וזהו שאמר יצחק במשך לקחי, שכן תורה
תרי"א מצות הוא בהפסק כמטר,
דבעולם הזה ליכא שכן מצוה, תזל כטל
אמיתי דיקא, אנכי ולא יהיה לך, בעולם
הזה נמי יש שכן בלי הפסק כטל.

**כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו (לב)
(א)**

פני יוסף

רבי ישעיה יוסף פונטרימולי זצ"ל

קדשת האותיות הנשפכות לשם

איכא למידק אמאי לא קאמר 'הבו גדל

(קהלת יב א), ומדקדק בזה הקדוש (ח"א רד).
דימי הזקנה לאו רעים הם לצדיקים, אכן
הפרוש שעל ידי זכירת הבורא בימי הבחירות
לא יבואו ימי הרעה בזקנותו, וכן כתיב
(תהלים צב יד) 'שתולים בבית ה' כו' עוד
ינובחו בשיבה' (תרג"א):

אין כאלו ישראל רכב שמים בעזרך (לב כו)

אמרי נעים

רבי מאיר מד' יקוב זיע"א

כאשר האדם סומך ובטוח בקב"ה גם
כאשר טוב לו הקב"ה מושיעו

יש לפרש בהקדם הפסוק 'והיית מממש
בצערים כאשר מממש העור באפלה'
(לעיל כח כט), והענין, כי ידוע מדרש העולם
אשר חלילה באם האדם הוא חלילה בלחץ
ובדחק באיזה ענין, ואין לו שום מבוא
ועצה להביא תשועתו על ידי איזה אדם
וכדומה, אז בעל כרחו משים בטחוננו
בהשם יתברך.

אבל כשיש לו עצות ואפני התשועה,
ועושה תחבולות ותשועות יבוא
לו, אז נדמה לו אשר הוא עושה חיל.
ולא כן דרך האמת, כי גם שיש לאדם

**יצרר כמטר לקחי תזל כטל אמרתי (לב)
(ב)**

דברי מהרי"א

רבי יהודה אסאד זצ"ל

שכר המצות בעולם הזה

ויש לדרש השנוי לשון וכפל הענין.
ונראה לומר דבמטר שלפעמים נפסק
שיף יצררף, טיפין טיפין בהפסק, אבל טל
שהוא לעולם ואינו נפסק, כמו שאמרו
בירושלמי דהיינו טעמא נעשה רצון הקב"ה
דוקא בעצירת גשמים ולא בעצירת טל
[ועיין תענית ד.], לזה אמר גבי טל 'תזל'
לשון זב תמיד בלי הפסק.

ואיתא במדרש כל מה שישאל אובלין
בעולם הזה הוא בשביל אמונה
בשכר 'אנכי' וכו' ולא יהיה לך' וכו',
אבל ודאי שכר עולם הבא נמי איכא.
ואיתא (מכות כג.) 'תורה' בגימטריא תרי"א
'צוה לנו משה', ו'אנכי' ולא יהיה לך'
וכו' מפי גבורה שמענו.

שחת לו לא בניו מומם (לב ה)

אוצרות חיים

רבי שמחה הכהן רפאפורט זצ"ל

שכר הבנים בעולם הזה

שמעתי בשם אב"ד הגאון התרי"ד המפרסם מוה' רבי שמחה כהן רפאפורט זצ"ל, על פי מה שאמרו בגמרא דברכות (ו) דאמר משה לפני הקב"ה מפני מה יש צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו. ואמר לו הקב"ה, צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע, רשע וטוב לו רשע בן צדיק, רשע ורע לו רשע בן רשע, ע"כ.

ועל ידי זה פרש הקרא הנ"ל שחת לו לא וכו', אף על פי ששחת, מפל מקום יוכל להיות שלא יהיה לו שום רעה, והינו אם הוא רשע בן צדיק, ואזי טוב לו מחמת שהוא רשע בן צדיק. אבל בניו מומם, רעה לומר דלבניו יהיה ממה נפשך רע, דאם יהיו רשעים הוי רשע בן רשע, ואפלו אם יהיו צדיקים מפל מקום יהיה להם רע, כיון שהמה יהיו צדיק בן רשע ולא צדיק בן צדיק.

ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמון
יסכבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו (לב

ו

ויאמר שאול

רבי נחמיה זצ"ל

שכרו של הלומד תורה

ימצאהו, רעה לומר כשימצא הקב"ה את האדם, בארץ שהיא התורה שנקראת 'ארץ' פנודע, מדבר בה תמיד. או בארץ כמשמעה, וכמו שאמרו ז"ל (וזה"ק ח"א עו:) שכל הלומד תורה שכינה פנגדו, ובלילה הקב"ה והצדיקים שפגן עדן שומעים לקולו, כמו שנאמר (שה"ש ח יג) 'היושבת בנגנים חברים מקשיבים לקולך'. וזהו ימצאהו קוב"ה, בארץ מדבר בדברי תורה, שהם עקר שנקרא עליהם הדבור פנודע. גם 'מדבר', ראשי תבות מ'חדש או מ'פרש ד'רשות ב'סודות ר'מזים. או מ'פשט ד'רש ב'סוד ר'מז, שהם פרד"ס התורה.

התורה על שבלה ימיו ושנותיו בהבלי העולם

וגם בן ובתהו, שתהיה על שבלה ימיו ושנותיו בהבלי העולם, ומילל ומשתומם על מעשיו הרעים שעשה כבר,

וזהו ילל ישמון. ורמז גם בן שהוא ביסורין על דברי תורה, וכמו שכתב בזהר (תוספת לח"ג שו.) 'ובתהו ילל ישמון' דאנון מרעין דחקין ליה. אז הקב"ה יסובב ויכונן אותו בהכנת התורה, כמו שאמרו (אבות פ"ו מ"א) 'ומגלין לו רזי תורה', עד שיעשה מחודשיו ורמזיו השמים החדשים וארץ החדשה ומכסה עליו, כמו שכתב בזהר וכפי על ההוא בר נש דלא אשתמודע לגביהו וכפי על ההיא מלה, וזהו יצרנהו כאישון עינו, וכמו שכתוב (ישעיה נא טו) 'ובצל ידי כסיתיך' כמו שכתב בזהר.

אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא (לב

לט)

עפעפי שחר

רבי שמואל טייב זצ"ל

רפואת המומים בתחית המתים

הקשי מבאר שאחרי אמרו ותברך שבידו היכלת להמית ולהחיות, כל שכן שבידו היכלת למחץ ולרפא, אם בן יהיה אמרו 'מחצתי ואני ארפא' נראה כשפת יתר.

ויתכן שהדברים מגיעים למה שאמרו ז"ל שהמתים שעתידים להחיות במומם הם עומדים, שלא יאמרו אחרים הם שנקראו ולא אותם שפבר מתו כי אשר שכב לא יוסיף לקום, ואחר כך הברוך הוא מרפא את מומם. ולזה אמר **אני אמית ואחיה**, וכשיחיו יעמדו במומם, ואחר כך אותם שחיו ומחצתי אותם בהיותם חיים על האדמה **אני ארפא**.

ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצו את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת. כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה אשר אתם עבדים את ה' עד שמה לרשתה (לב מו-מו)

מוסר מלכים

רבי ישעיה רומאנין זצ"ל

כל מי שיש לו בן יגע בתורה באלו לא מת

קשה, וכי יעלה על הדעת שהתורה היא 'דבר ריק' חלילה, עד שהצריך הפסוק לומר "כי לא דבר רק הוא מכם"? עוד יש לדקדק, מהו שהוסיף ואמר "מכם", ודי היה לומר "כי לא דבר רק הוא".

ונראה לבאר בהקדים את דברי הגמ' בע"ז (ה) 'אמר ריש לקיש, בואו

ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הן לא חטאו (בעל, והיו נשאים בדרגת מלאכי השנה אליה הגיעו במפת תורה, הרי שלא היו עוסקים בפריה ורביה, ואז) אנו לא באנו לעולם'. ומאריכה הגמ' בקושיות ותרוצים על כך, ומסקנתה היא, שאין לומר 'אנו לא באנו לעולם', אלא 'כמי שלא באנו לעולם'. ופרש רש"י, 'לפי שהם חיים לעולם, וכל זמן שהם קמים, אין אנו חשובים כלום'. ויש להבין, מדוע איננו חשובים כלום בחיי אבותינו.

ונראה לבאר על פי המדרש (ב"ר מט, ד), 'כל מי שיש לו בן יגע בתורה, פאלו לא מת'. נמצא שאדם יכול להשיב לאביו טובה על כל מה שהטיב עמו, על ידי שיעסק בתורה אחרי מותו. ובלי זאת, לא יוכל להשיב לאביו טובה, שהרי בכל מה שיעשה לאביו בעולם הזה, לא יצא ידי חובתו.

וזהו שאמר ריש לקיש, שאם אבותינו היו חיים לעולם 'אין אנו חשובים כלום', שהרי לא היינו יכולים להשיב להם טובה על כל הטובה שעשו עמנו. אבל פעת שנגזרה מיתה בעולם, יכולים אנו להשיבם טובה אחר מיתתם, על ידי שנתנו בתורה, ובהם הם נחשבים פאלו לא מתו.

ולפי זה יתבאר הפסוק 'ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצו את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת', ואם תשאלו, איזו הנאה יש לכם בכך שאתם מרגילים את בניכם בלמוד תורה, הרי הם הלומדים והם יקבלו שכר. על כך אמר הפסוק "כי לא דבר רק הוא מכם", כלומר גם לכם תהיה הנאה בלמוד בניכם, "כי הוא חייכם" גם אחר מיתתכם, שבהם שאתם מרגילים אותם בלמוד תורה, יוכלו להשיב לכם טובה אחר מיתתכם, ובכך אתם תחשבו חיים. (באדיבות 'מכון חכמי ספר' נתיבות)

חג הסוכות

שמון למנחה

רבי אשר אנשיל זצ"ל

מצות נתינת צדקה בערב סוכות זכר לחזרת עניי הכבוד

כתב בפרי עץ חיים הקדוש (שער חג הסוכות ספ"ד) וזה לשונו, הרי חיים ויטאל ז"ל היה נותן בערב סוכות קפה לעניים, ואמר שאז מועיל הצדקה מאד.

וכן כתב באור צדיקים בשם מהר"ח ויטאל והביאו החיד"א בספר מחזיק

קול יהודה

רבי יהודה עניאש זצ"ל

קדשת הסכה כקדשת בית הכנסת

בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישובו בסכת. למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים' (ויקרא כג מב-מג). כתבו בספרי המוסר שראוי לאדם לנהג קדשה יתרה בתוך הסכה, ולא קל ראשו, ולא שום שיחה בטלה, כאלו הוא עומד בבית הכנסת, מפני דחשיב דתייב בצלא דמהימנותא, וגם לכבוד האושפיזין שבעה דעילי לסכה כדאיתא בזהר הקדוש

(ח"ג קג:).

ועל זה אמר 'בסכת תשבו' שיהיה לכם ישיבה בכבוד ובמסור, מפני 'כל האזרח בישראל' שהם האושפיזין 'ישובו בסכת', וכיון שהמקום קדוש כל כך ראוי לכם לעשות ישיבה נאה כקטן היושב לפני הגדול, ולא תהיו נוהגין כלות ראש בפני הגדולים.

ועוד טעם אחר למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי וגו', רצה לומר, שהסכות הם שלי, ואין זה כי אם בית אלהים ולא מעשה ידי אדם, כיון שהם זכר לענני הכבוד שהם פעל אלהי, גם המורם מהם כיוצא בהם, ומעשה האדם אינו אלא מעשה קוף בעלמא, ולכן צריך לנהג קדשה יתרה בסכה, וכדקיימא לן (ביצה א:) עצי סכה אסורין כל שבעה, דחשיבי כמו הקדש שאסור בהנאה.

חתן ישעיה

רבי ישראל אברהם אלטר לאנדא זצ"ל

נטילת ארבעה מינים מערכת את הפרענות

עלות מחים אעלה לך עם קטרת אילים אעשה בקר עם עתודים סלה (תהלים טו טו). נראה לעניות דעתי לרמז, דהנה תבת 'אעלה' ראשי תבות אתרוג, ערבה, לולב, הדס, הינו הארבע מינים שלוקחין בחג הסכות. והנה כמו שקרבות מכפר על ישראל ומעפבים הפרענות, הכי נמי נטילת ארבעה מינים מעפבים את הפרענות, כמבאר בספרים הקדושים בכונת גענועים, עיי"ש.

וזה שאמר דוד המלך ע"ה עלות מחים אעלה לך, ראשי תבות אתרוג, ערבה, לולב, הדס, 'אעלה לך', הינו האתרוג ולולב וערבה והדס שאני נוטל לך הם

גבורות שלמה

רבי שלמה קלוגר זצ"ל

חיוב גלות מפני הטרת הבוה

הנה על מה שצוה הקב"ה לעשות סכות ככתוב, אמרתי תהלה לאל יתברך טעם נחמד על פי מה שאמרו חז"ל בתענית (כד: [וכו']), ואמר ליה מי איכא דמטרך קמי שמיא כולי האי, אמר ליה שני דוכתיך [וכו']. ומוכח מכל זה דמי שמטריח קמי שמיא יותר מדאי יש לירא מפני המזיקין שלא יזיקו אותו, ואם בן בימי הנוראים שהטרחנו את בוראנו בתפלות ובקשות יותר מדאי יש גם בן לירא מפני המזיקין שלא ישלט בנו חס ושלום לרעה, על בן צוה הקב"ה לשנות מקומנו ולצאת מן הבית ולישב בסכה.

כתב סופר

רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל

שמירת הסכה מפני המזיקין

ונראה לי בהקדם ללכות פרשת אמר (רמז תרג), כתיב (ישעיה ד ו) 'וסכה תהיה לצל יומם', כל מי שמקיים מצות סכה בעולם הזה הקב"ה מסד עליו מן המזיקים, דכתיב (תהלים צא ד) 'באברתו יסוף לך'. וצריך להבין למה דוקא בשביל מצות סכה, הלא כל המצות מגנים בתריס בפני פרענות.

ונראה לי, הנה הבוטח בה' חסד יסובבנהו, ומי שאינו מאמין בהשגחה באמת אינו משגח, כדכתיב (ויקרא כג כג) 'ואם תלכו עמי בקרי והלכתי אף אני עמכם וכו', ופרש הרמב"ם (מור"נ ח"ג פל"ו) 'בקרי' לשון מקרה, שתאמרו הכל במקרה, אף אני אניח אתכם.

וכבר אמור בספרים כי מצות ישיבת סכה לרמז שאנו חוסים בצל של הקב"ה, ואנו מאמינים שמשגחים אנחנו מאתו יתברך שמו ואין תולים במקרה, ומי שמאמין בזה ועושה רמז לאמונה זו, הוא באמת משגח מאתו יתברך שמו.

וזה כונת הילקוט מי שמקיים מצות סכה בעולם הזה, שבו מראה כי מאמין שהכל בהשגחתו יתברך שמו, הקב"ה סוכך עליו מן המזיקים, לא תאנה אליו רעה.

ברכה (או"ח קונטרס אחרון סימן תרכה), וכתב בזה הלשון, יש להרבות בצדקה ערב סכות, ויש טעם נכון מאד על דרך האמת.

ונראה לתת טעם נאה גם על דרך הפשט, דהנה איתא בספר הכתב והקבלה (ויקרא כג מג) בשם הגר"א, דלכאורה למה אמרה תורה לישוב בסכה בתשרי, דאם מטעם ענני הכבוד אמרה תורה לישוב בסכה, הנה ראוי לעשות חג הסכות בניסן, כי בניסן היה תחלת הקץ עננים.

ואמר, דבאמת בעת שיצאו ממצרים הקיפום בענני הכבוד, אבל כשחטאו ישראל בעגל נסתלקו ענני הכבוד, וכשרד משה ביום הכפורים מן הקר עם הלוחות האחרונות ואמר הקב"ה סלחתי, וממחרת יום הכפורים צוה לעשות משכן, והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר (שמות לו א), דהינו ביום י"ב בתשרי, וכאשר מסר משה את הנדבות לעושי המלאכה בצלאל ואהליאב ביום י"ד תשרי, חזרו ענני הכבוד מיד בערב בליל ט"ו תשרי, לכן אנו עושים את חג הסכות בט"ו תשרי, לזכר ענני הכבוד שחזרו בזה היום אחרי פפרת חטא העגל, בן דברי פי קדוש הגר"א, ורפח"ח.

נמצא לפי זה דעל ידי מצות הצדקה והבאת הנדבות, נתעורר כח זה לחזרתם של ענני הכבוד, לכן בערב סכות מצוה לחלק הקפה ולהרבות בצדקה לזכר ענני הגדול הנ"ל, שעל ידי הצדקה זכינו לזה גם אז, ונשאר הרשם בהם, כנודע דברי קדושינו בזה שכל מה שעשו הראשונים נשאר חקוק בזמן.

ימי דוד

רבי יוסף דוד משאלוניקי זצ"ל

ישיבה בסכה של לוינו לעתיד לבוא

בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישובו בסכת (ויקרא כג מב). ונראה לפרש בזה שכתב הגר"י ז"ל (לקוטי תורה פרשה אמור ד"ה בסכות) דהאי 'כל האזרח בישראל ישובו בסכת' קאי לסכה של לויתן, וכמו שאמרו ז"ל הובא בילקוט (שמעוני) אמר רמז תרג"א, אמר רבי לוי כל מי שמקיים מצות סכה בעולם הזה הקב"ה מושיבו בסכה של לויתן לעתיד לבוא. וזהו שאמר בסכת תשבו שבעת ימים, כלומר בזכות שבסכות תשבו שבעת ימים בעולם הזה, תזכו שכל האזרח בישראל ישובו בסכת לעתיד לבוא.

והיצר הרע לאחר העמדה והערכה משיב שאלו המחר שבגכה אינו שנה יותר מקרוב לפענא אחר.

ואז משיב לו הקב"ה ראה וגם ראה שבחנם היה הקטרוג שלך, גם אפלו לפי דבורך אינו שנה יותר האתרוג מערך פענא, ובכל זאת האחד נתן בעבורו חמש פענא בתורת מציאה, והשני עשרה פענא, ועוד היו שנתנו סכום גדול הרבה מזה, ואם כן האין תוכל לומר שאי אפשר להונות אותם, ובדאי פאשר עשו העברות אתה היה הגורם יען שנתאנו מדבורך שחשבת בעיניהם העברה בערך רב, ומחמת זה יזכו בדין פי העברות היה בטעות.

ומעתה זהו פונת המדרש 'ראשון לחשבון עונות', כי על ידי האתרוג הראה הקב"ה להיצר הרע שהטעה אותם בחשבון העונות ששיון הרבה, והוא עם שכולים להטעות אותם, והראיה לזה האתרוג כנ"ל.

אותם והראה להם על עברות שהם שיון הרבה, ומתוך כך נתאנו ונתפתו לו לעבר על מצות ה'.

אך להשטן לא יספיק תרוץ הזה, כי אומר האין אפשר להונות אותם, הלא המה חריפים במשא ומתן, ואם ילכו לחנות או לשוק לקח סחורה יבחנו היטב כמה שנה ולא ישלמו יותר אפלו פרוטה אחת מדי שני, ובלי ספק יכירו וידעו ערך שויו של העברה, ובכל זאת עברו על מצות ה'.

ואז משיב הקב"ה המתן עוד איזה ימים ונבוא על ברור הדבר אם כדברך כך הוא, והנה הגיע חג הסוכות וקרוב לחג הסוכות לקח כל אחד הארבע מינים בסכום רב איש איש לפי יכולתו, וכאשר בא חג הסוכות וששים ושמיים בעל גיל בארבע מינים שבידם, אז מראה הקב"ה אתרוג להיצר הרע ושואל אותו כמה הוא שנה, על מצות ה'.

בבחינת 'עולות מחים' עם 'קטרת אילים', אעשה בקר עם עתודים, כמו שהקרבתי הקרבנות מחים לחג 'סלה', שנה נהג סלה, אף בזמן הזה שאין קרבנות נוהגין מפל מקום הארבעה מינים נוהגים.

חזון ישעיה

רבי ישעיה הלוי יונגרייז זצ"ל

בטול קטרוג השטן בשכר לקיחת ארבעת המינים במזון רב

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כו'. ואמרו במדרש חכמינו ז"ל ראשון לחשבון עונות, וראיתי בספר באור נכון על זה, דהנה השטן כאשר יגיע יום הדין מקטרג על ישראל ומראה חבילות חבילות עברות שעשו, אף הקב"ה החפץ בזכות ישראל עם קדוש משיב להשטן שהוא היה גרמא לזה שחטאו, כי רמה

מעשי צדיקים

ותפיסה מעלה, להם נתן הכלים הנצרכים להם.

לזאת אתה שחוננת בכשרונות ברוכים ואיך רוצה ללמד, אולי תהיה סנדלר עם כשרונות מעלים, ואז יהיה קשה מדוע נתן לסנדלר הזה כלים טובים ולשאר הסנדלרים כלים פחותים, על כן תשקד מעתה על התורה הקדושה ותגדל תלמיד חכם, אז יובן לכל מדוע זכית לכשרונותיך המיוחדים. (יד יוסף)

ימצאנו בארץ מדרב וכתבו ילל ישמן יסבנהו יבוננהו יצרנהו באישון עינו, כנשר נעיר קנו על גוזליו ירחף יפרש כנפיו יסחהו ישארו על אברתו (לב י - יא)

ספר הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלאנים זיע"א, בכל שנה בליל יום הכפורים אחר 'כל נדר' מספר היה הרה"ק רבי ישראל מוויז'ן זיע"א משל נפלא ועמק, על רום מעלת נשמות ישראל.

מעשה בקיסר אדיר שגזר לצאת מביתו ומעיר ממלכתו לדרך רחוקה, מהלך ימים רבים, בחששו לגורל נכסיו הרבים, שלח לקרא לבנו יקירו ומנהו על כל אשר לו, לשמר את ארמון בית המלכות, את אוצרותיו היקרים וחזרי משפיותיו.

עשב, בעת שיוכיח לאדם פרטי. (חוט המשולש)

הצור תמים פעלו (לב ד)

בעת שהתארח החפץ חיים זצ"ל בווארשא, נגש אליו יהודי עם בנו והתאונן שהמלמדים בחדר אומרים שיש לבנו תפיסה מהירה בלמוד וזכרון נפלא, אבל אין לו חשק ללמד. החפץ חיים פנה אל הילד ואמר, "תדע שאם לא תרצה ללמד תהיה חלילה קושא על הרבוננו של עולם, וזה בדאי לא תרצה, על כן בדאי לך ללמד בהתמדה".

אחר הסביר את דבריו, "כתוב 'הצור תמים פעלו' וגו' 'ואין עול', כי הבריאה הנה בתכלית השלמות בלי שום עול, אם כך לכאורה יש לתמה, הלא אנו רואין בחוש שלסנדלר אין כלים טובים ואין הבנה עמקה, כמו לרב ולתלמיד חכם שזכה להבנה נפלאה וכשרונות נדירים, אם כך מדוע השתנה הסנדלר מהרב, לתת לסנדלר חלק גרוע.

אלא השי"ת יודע תעלומות ועתידות, הוא ידע שהלה יגדל ויהיה סנדלר ולסנדלר די בכשרונות פחותים, לזה לא נתן לו כלים טובים כל כך, מה שאין כך הרב והתלמיד חכם שזקוקים להבנה

יערף כמטר לקחי תול כטל אמרתי כשעירם עלי דשא וכרביבים עלי עשב (לב ב)

ספר הגאון רבי שלמה סופר זצ"ל, כאשר רבו הפריצים בפרשבורג וחפצו להרים ראש ולהשריש צחנתם, מעורר היה זקני החתם סופר זצ"ל כנגדם את אנשי עדתו היראים את ה' וחרדים על דבריו.

תמיד נזהר היה מאד בתוכחותיו שלא לביש אדם פרטי ברבים, והגם שבענינים שהיו נוגעים לתוכחה כללית, היה מוכיח בחזק יד ולא שם ידו למו פיו, בכל עת שהיה עליו להוכיח ליחיד היה משיב חמה על ידי מענה רך.

רגיל היה לפרש את הפסוק 'יערף כמטר לקחי תול כטל אמרתי', פידוע שהמטר אינו נוח לעולם, אבל הטל בכל עת נוח לעולם, ה'דשא', הינו התלבשות הארץ, וכל קלח בפני עצמו נקרא 'עשב' כפירוש". גם 'מטר' ראשי תבות 'משאכם טרחכם ויבכם', ו'טל' ראשי תבות 'טוב לכל'.

זה אשר אמר משה רבנו עליו השלום, פעמים 'יערף כמטר', שאינו נוח, ולפעמים יהיה דבורו כטל שנוח לכל, ומפרש 'כשעירם', בחזק יד ובשפה ברורה, 'עלי דשא', כשיוכיח לרבים, אבל יהיו כרביבים, במענה רך, 'עלי

של המכבסה של הישיבה לגב בגדים, כמה מתלמידי הישיבה שהבחינו בהם התחזו לישיבים, וכשאחרית המחסן האלמנה הצדקנית גב' רבקה הרצוג הי"ד, נפש יקרה נצולת שואה שנהלה את מחסן ההלבשה של בתי אבות וטפלה בצרכיו האישיים של כל ילד מתוך אהבה ובמסירות אמיתית, התעוררה וגלתה את הגנבה, התחילה לרדף אחריה והוא ירה בה ונמלט עם שללו.

היא המשיכה לרוץ עוד מספר פסיעות וזעקה את זעקות המוות ששמעתי, ומיד נפטרה במקום, אחי רבי גרשון גם התעורר, אולם לא אבד עשתונות ומיד עשה מה שצריך, מאחר ואסור להשאיר מת לבד, הלך ועמד ליד הגופה עד שיטפלו בה.

למקום הגיעו אנשי המשטרה הבריטית שהחלו בחפוש אחר הגנבים, אבל לא מצאום, אחריהם הביאו היהודים כלבי גשוש שהלכו אחר עקבות הרוצחים, והגיעו לשערי המחנה בתל ליטווינסקי, אולם הצבא לא נתן למחפשים להכנס, דבר שהגביר מאד את תחושות הזעם.

ישיבת פוניבז' שרויה היתה באבל על האסון הנורא, אולם ראש הישיבה **רבי יוסף שלמה כהנמן** זצ"ל קרא להתחזק ולהגביר חילים בתורה, ושמר מכל משמר על מתח הלמודים והשקידה אף בזמן הסוער והמתוח.

במהלך ההלוויה, כשאחד מפרנסי הצבור בבני ברק הכריז בהספדו כי נקם את נקמת הדם השפוף מידי הערבים, נפרו סימני מורת רוח על פניו, שמעתי את הרב מפוניבז' שעמדתי על ידו אומר, "השקפת התורה היא שזה לא תפקידנו, רק הקב"ה לבדו נקם ישיב לצרי".

כתוב בגמרא (ברכות זג.) גדולה נקמה שנכתבה בין שני שמות פכתוב (תהלים צד א) 'קל נקמות ה', מסתבר לומר שאין הפנה דוקא לנקמה הגדולה לעתיד לבוא, אלא בכל דור יש פעמים שהקב"ה מגלגל ארוע של נקמה לשונאיו או לשונאי ישראל". (בעקבי הכתובים, חיי יעקב)

מערלוי, כדי לקבל את הכרעתו, כאשר ראה החלוקה יהושע את המכתב, ענה לפליאת החתן שאין צורך למחר ואם קבעו זמן לחתונה, אינו סבה להקדימה.

שמחת הנשואין התקיימה במועד שנקבע מלכתחלה, בבית חלקיה מקום מגורי אבי הכלה, בהשתתפות החלוקה יהושע שהגיע להשתתף בשמחה, מצב המחנה היה כה קשה, שמיד כאשר הופיע הרבי כבר בקשו לערוך את החפה, אולם הרבי לא הסכים ואמר שלא כהרגלו דברים ברורים, "תשאירו אותו לחיות".

לפני שנסע הרבי בחזרה למעון קדשו, הוא קרא לחתן וצוה עליו שלאחר תם החתונה לא ישאר ללון במושב בית חלקיה, אלא יסע עם הכלה לירושלים, החתן לא שאל בטעם הדבר, אבל עשה כמצוותו.

בשעות הבקר כאשר הגיעה הידיעה שהמחתן הסתלק, נענה החלוקה יהושע ואמר, "ב"ה זכינו להשאירו בחיים עוד כמה שעות, כדי שלא תתקלקל השמחה". לימים התבטא על כך הרבי מערלוי, "החלוקה יהושע החיה את המחנה בתחית המתים ממש, עד ליום הנשואין". (אור עולם)

ונקם ישיב לצרי ונפך אדמתו עמו (לב מג)

ספר רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל רבה של רמת השרון, בעת שאני ואחי **רבי גרשון אדלשטיין** זצ"ל למדנו בישיבת פוניבז', היינו לנים בביתו של **רבי מיכל יהודה לפקוביץ'** זצ"ל.

בשנת תש"ז בתקופת שלטון הבריטים בארץ, היתה בצבא הבריטי פלגה של חילים ערבים שנקראו בשם הלגיון הערבי, הבסיס שלהם היה בתל ליטווינסקי, פיום תל השומר, ובאותה תקופה היו בכל האזור גנבות רבות שנעשו על ידי ערבים אלו.

בליל שבת משפטים שמעתי קולות זעקה מחוץ לחדר, בתחלה היו הקולות גנוחי גנח, צעקות ארוכות ונוראות, ואחר כך ילולי יליל, הרבה קולות צעקה קצרים בזה אחר זה.

התברר ששלושה ערבים נכנסו לצריף

במיוחד חזר והזהיר על דבר שעון החמודות אשר לו, שישמרונו מכל משמר, למשנה תקף עמד ופרט לבנו למען ידע את מעלותיו המרבות וסגולותיו הנדירות של השעון, גופו עשוי פז, מספריו יהלומים, מחוגיו פנינים ואבני חן, ועוד כהנה וכהנה עד שמרב יקרתו וחביבותו, הוא חשוב אצלו ככבת עיניו.

בשוב המלך לביתו אחר חזרתו ממסעו הגדול, חשכו עיניו לראות את החומה פרוצה, גנת החמדה עלתה חרלים וקמשונים, דלתות הבית פרוצות ופתוחות לרוחה, והכל מזנח ונטוש לכל צר ואויב.

פנה המלך אל בנו ושאלו על דבר החפצים היקרים, שכיות החמדה אשר בבית, והבן ספר לתמו שכלם נשברו, אבדו או נגנבו, כשמע המלך שגם שעונו היקר אבד, נשבר לבו בקרבו ונאנח וגנח, "אוי וי, השעון שלי".

המלך דרש וחקר בפרוטרוט על כל חלקיו היקרים של השעון, האם הם שרדו, ועל כל חלק וחלק ששמע שנשבר ונפסד, היה גונח בכאב לב ומילל, "אוי וי, השעון שלי", כשספר זאת הרבי מרז"ו, הוא גנח ונאנח מעמק לבו, "אוי וי, השעון שלי, אוי וי, דער זייגערל", עד שהתעוררו כל העם הנמצאים במקום וגעו בבכייה. (מאמר מרדכי)

ראו עתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמית ואחיה (לב טז)

יהודי שעמד לפני שמחת נשואי בתו, נפל למשכב וחלה אנושות, עד שהרופא הודיע לבני המשפחה שאם הם חפצים שאביהם ישתתף עמם בשמחת נשואי בתו, עליהם לערוך את החתונה עוד היום.

בנו של החולה שלמד באותה עת בישיבת ערלוי, הלך להועץ בדעת הרה"ק **האמרי סופר מערלוי** זיע"א כדת מה לעשות, ובשמעו את פרטי המצב, ערך הרבי מערלוי מכתב אל אבי החתן בו הציע להקדים את שמחת החתונה.

המחתן החליט לשאל את פי רבו הרה"ק **החלוקה יהושע מביאלא** זיע"א, ובקש מבנו החתן שיכנס אל החלוקה יהושע ויראה לו את האגרת מהרבי

פרשת האזינו

סודו של הרפתן האנגלי

סיפר הגאון רבי יוסף צבי דונר זצ"ל, מלפנים רבה של העיר קניגסברג שבגרמניה ולימים ראב"ד התאחדות קהילות החרדים בעיר לונדון שבאנגליה, בספרו 'מקדש הלוי' (פרשת האזינו):

היה זה בשנותי הצעירות, כאשר הצלחתי להינצל בניסי נסים מגיא ההריגה של גרמניה הנאצית והגעתי אל חוף מבטחים באנגליה, הייתה תקופה מסוימת בה התגוררתי בכפר מרוחק מלונדון יחד עם משפחתי. המגורים בכפר הנידח הצריכו פתרונות יצירתיים לשורה ארוכה של עניינים יהודיים, בהם כשרות המאכלים והמשקאות.

אחד הדברים שבהם היינו עסוקים מאוד היה עניין 'חלב ישראל'. ההלכה היא שכל חלב שנחלב על ידי אדם שאינו יהודי, ובמשך כל זמן החליבה לא היה יהודי במקום, אסור באכילה ובשתייה. איסור זה הוא איסור חכמים לפי שיש לחשוש שמא הנכרי עירב בתוך החלב גם חלב שמגיע מבהמה שאינה כשרה. האיסור אינו שמא הנכרי יחליף את החלב הטהור בחלב טמא, אלא רק שמא יערב בתוכו חלב טמא.

העצה להתיר חלב שנחלב על ידי נכרי הוא כשישראל עומד על גביו ורואה את מעשה החליבה. אין צורך שתהיה השגחה תמידית על החליבה, אלא די בכך שהיהודי מצוי במקום ויכול לראות את החליבה, וכך הנכרי יחשוש לערב חלב טמא בתוך החלב, מחשש שייתפס.

בערים הגדולות ניתן היה להשיג חלב ישראל בנקל. הביקוש הרב לחלב ישראל הביא עמו היצע גדול, וכל מי שנזקק לחלב ישראל יכול היה לקבלו ללא טרחה רבה. לעומת זאת, באותו כפר נידח, לא היה להשיג חלב ישראל בצורה מסודרת. לא נותרה לנו ברירה אלא לעמוד בעצמנו בשעת חליבת הפרות, וכך יהיה לנו 'חלב ישראל' למהדרין מן המהדרין.

הדרך להשגת רפת שבעליה יסכים למכור לנו חלב שאנו נעמוד בשעת חליבתו, הייתה קשה ומייגעת. הרפתנים הבריטיים ראו בבקשה זו לעמוד ליד הפרה בשעת החליבה כפגיעה אנושה בכבודם ובאמינותם. הרפתנים שמעו כי מבחינתנו זהו תנאי בל יעבור לרכישת החלב, והבינו מכך כי אין אנו מאמינים להם שהחלב שהם מוכרים הוא חלב פרות טהור.

תחילה ניסו הרפתנים להביא ראיות שונות ומשונות לכך שהם סוחרים ישרים ואין לחשוד בהם ברמאות אפשרית כאילו הם יבואו לערב

זמנו אתו לעמוד ולהמתין להם עד שיחליטו כדת מה לעשות. הלחץ שהפגין הרפתן הביא את הנערים לעשות כמין פשרה: אם בכל יום הם רוכשים חמשה בקבוקי חלב עבור כל המשפחה, מגדול ועד קטן, הרי שהיום הם ירכשו רק שני בקבוקי חלב, עבור התינוקות שבבית בלבד.

עם שוב הנערים לביתנו ושני הבקבוקים בידם, שמעתי מהם את כל השתלשלות המאורעות, על איחורם לרפת והתוודעותם לכך שכל הפרות כבר נחלבו, על ספקם האם לרכוש מהחלב וכמה, ועל החלטת הפרשה לרכוש רק שני בקבוקים עבור התינוקות.

מיד כשמעתי מהם זאת, עניתי ואמרתי להם בשפה ברורה שאיני מעוניין אפילו בבקבוקים בודדים אלו, למרות שהם רק עבור התינוקות. הסברתי להם גם את הסיבה להחלטתי זו: אמנם מעיקר הדין ניתן להקל בחלב עכו"ם ולתת לתינוקות לשתות ממנו. זו אכן ההלכה הבסיסית, אלא שעם זאת כאן הפעם וכאן זה שונה לגמרי, שכן אם הרפתן יווכח כי החלטתו לרכוש חלב דווקא כזה שישראל עמד על גביו בשעת חליבתו היא אינה סוף פסוק, וכי ההלכה שעליה התבססנו היא גמישה כביכול ואינה מוחלטת, הרי שהוא עתיד להתנער מההסכם ולסרב מכאן ולהבא להרשות לנו להיות נוכחים בשעת החליבה.

מוטב לנו, הסברתי לילדיי, שהיום נתנזר מחלב, כולנו, כולל התינוקות, כדי שלא ייצא שכרנו בהפסדנו. לכו כבר עכשיו עם בקבוקי החלב הטרי ותחזרו אל הרפתן לאמור לו, שלפי הוראת אביכם אין אנחנו יכולים לשתות חלב שלא עמדנו בשעת חליבתו.

עד מהרה התברר שהסיפור אינו פשוט כלל ועיקר. לא זו בלבד שהרפתן לא נאות להחזיר לילדים את כספם על שני בקבוקי החלב שרכשו, אלא שהוא גם התפרץ עליהם בצעקות רמות וגירשם מהרפת כשהוא מזהירם ששוב לא יעזו להתקרב אל הרפת. הנערים הנפחדים שמעו את הרפתן צועק עליהם: אם אתם לא סומכים עלי, אתם פוגעים בי! אם אתם פוגעים בי, אל תבואו יותר אל הרפת! איני צריך את כספכם ואל תעזו להגיע לכאן שוב!

הנערים הנפחדים מצעקותיו של הרפתן הכועס מיהרו לברוח מהמקום ולחזור לביתם, שם הם סיפרו לי את כל שהתרחש. באותו הרגע ששמעתי את שאירע שם, הבנתי כי חובתי זה עתה ללכת ולפייס את הרפתן הנזעם

חלב שאינו כשר בחלב הפרות. כשהטעונונים נדחו על ידינו ובאנו להסביר להם שאין זה חשד המופנה אליהם אישי, אלא הלכה יהודית שיש לשמור ולקיים, העלו הרפתנים טענה חדשה: אילו היה ברפתות שלנו גם בהמות שאינן כשרות, יתכן והיה לכם מקום לחשוד בנו שלא נעמוד בניסיון ונכניס חלב שאינו כשר לתוך חלב הפרות, במקרה כזה הייתה סיבה להלכה שעליכם לעמוד בשעת החליבה, אולם הרי יש לנו רק פרות, ומהיכן בכלל נביא חלב אחר לערב בו?

כמובן שכל הטיעונונים נדחו על ידינו והתעקשנו שלא נוכל לרכוש חלב אלא אם כן נעמוד בשעת החליבה. לאחר מאמצים מרובים וחיפושים אינטנסיביים הצלחנו לשכנע רפתן שייתן לנו רשות לעמוד בשעת החליבה. אותו רפתן לא היה מרוצה מכך, אולם כנראה שהמחיר אותו הסכמנו לשלם על החלב שנרכוש אצלו שכנע אותו. הגענו אתו להסדר שמדי בוקר, בשעה מסוימת, בתוך טווח הזמן בו חולבים את הפרות כולם, נגיע אל הרפת והוא יחלוב לעינינו כמות של כחמישה בקבוקי חלב, כדי התצרוכת היומית של משפחתנו.

בימים הראשונים הייתי מגיע בעצמי לעמוד על החליבה, לאחר מכן הגעתי יחד עם שני בניי, רבי אברהם משה אבא ורבי אליעזר, כדי ללמד את שעליהם לעשות, וברבות הימים העברתי אליהם את שרביט ההשגחה. מדי יום ביומו, בשעה הקבועה, היו שני הנערים מתייצבים ברפת, מביטים בחליבה, לוקחים עמם את בקבוקי החלב ומשלמים עליהם מחיר מלא.

ביום מהימים אירע שהנערים התעכבו מסיבה לא ידועה, אולי הלכו בעצלתיים ואולי משהו הפריע להם, כך או כך הם איחרו את שעת חליבת הפרות. עם בואם לרפת קידם אותם הרפתן בארשת פנים מנצחת ואמר להם: נערים, איחרתם! הפרות כבר נחלבו! אולם הכנתי לכם בקבוקי חלב כפי שאתם לוקחים מדי יום ביומו.

הנערים לא ידעו את נפשם ולא הצליחו להחליט מה עליהם לעשות: האם עליהם לרכוש את הבקבוקים כהרגלם, שהרי רק פרות יש ברפת ואולי קיימת כאן סברא שהנכרי חושש מלערב חלב שאינו כשר, או שמא עליהם לעמוד על שלהם בגאון יעקב, והיות ולא ראו את החליבה - אין להם לרכוש את החלב ונכון יעשו אם יחזרו לביתם בידיים ריקות.

לאחר דקות ארוכות בהם לא הצליחו לקבל החלטה מתאימה, החל הרפתן לגעור בהם שאין

חלב של בהמה טמאה בחלב של בהמה טהורה, ועל כן אין לאסור חלב עכו"ם. אכן לאמיתו של דבר צריכים אנו להבין כי לא כך הם פני הדברים, וכי חז"ל בראיתם הנכונה למרחוק רואים את הדברים הרבה יותר טוב מכפי שאנו רואים אותם, ואם הם בחכמתם גזרו על חלבם של עכו"ם הרי שבדואי החשש קיים ויציב ואין לזלזל בו בשום פנים ואופן.

הנה נוכחתי לדעת ובדידי הוה עובדא, כי הסיבה שמחמתה תקנו חז"ל לפני אלפי שנים להימנע משימוש בחלב עכו"ם שרירה וקיימת גם בימינו אנו, וגם כיום עדיין חשודים הגויים לערב חלב בהמה טמאה בחלב הבהמות הטהורות שהם משווקים.

על הפסוק (דברים לב יג - יד): **'יִרְכְּבֶהוּ עַל בָּמֹתַי אֲרָץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְהָגוּ דָּבֶשׁ מְסֻלָּע... חֲמַת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן'**, האמור בשבח ארץ ישראל שהיא ארץ זבת חלב ודבש, כתב הרה"ק רבי יחזקאל מדעעש זיע"א בספרו 'כנסת יחזקאל' (דרוש ד' לשבת הגדול): גם שמעתי שבכמה בתים קונים חלב עכו"ם או ששולחין משרתת נכרית בלתי שומר ישראל אחר החלב. וזהו איסור גמור מדינא דשו"ע (יו"ד סי' קטו) 'חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו' וכו'. ושמעתי דיבת רבים כי אי אפשר להם באופן אחר, שאין בנמצא לקנות חלב מישראל. אמנם זה איננו תירוץ למי שרוצה להיות יהודי כשר ולהחזיק בתורת משה, כי לדעתי גם במצרים היה חלב יקר במציאות, כי הקב"ה הבטיחנו בהוציאנו משם 'והבאתי אתכם אל ארץ זבת חלב ודבש', ועל כרחך לא היו דברים אלו בנמצא שם, דאם לא כן מה הבטיח להם, אם לא היה דבר חשוב אצלם ועם כל זאת היו נזהרים מחלב האסור. והוא כי ידוע כי הקב"ה משלם מדה כנגד מדה, ובמדה שאדם מודד וכו', וכפירוש הבעש"ט 'ה' צלך' (תהלים קכא ה) כנודע. על כן עבור שסגפו עצמם באשר יכלו והיו נזהרים מחלב עכו"ם, הבטיחם להביא אותם אל ארץ זבת חלב ודבש. וכנגד מה שהיו נזהרים מבישול עכו"ם הבטיחם להביא אותם אל ארץ זבת דבש.

כי אמרו בחגיגה (יג) שדבש וחלב רומז אל התורה הקדושה, על הפסוק (שה"ש ד יא) 'דבש וחלב תחת לשונך', ולעיל מיניה שנאמר (תהלים קמז כ) 'לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום', על כן מדה כנגד מדה שילם להם הקב"ה, הם היו נזהרים שלא היו מוסרים תבשיליהם לעכו"ם והיו נזהרים מחלב עכו"ם האסור, נגד זה נתן להם הקב"ה דבש וחלב שמרמז על התורה שאינה נמסרת גם כן לעכו"ם כמאמר רבי אמי.

בסבר פנים יפות הוא הזמין אותי להיכנס אל משרדו, האיש סגר את הדלת, הגיף את החלונות, ולאחר שהיה משוכנע שאיש אינו מצותת לשיחתנו, פנה אלי ואמר לי בשקט: רבי יהודי, ברצוני לגלות לך דבר מה, ובתנאי שלא תספר זאת לאיש!

הנהנתי בראשי, והרפתן המשיך: דע לך כי הרבנים שלכם חכמים בהרבה יותר מכפי שאתם חושבים! הם יודעים היטב מה שהם מדברים והם צודקים לחלוטין! הגזירה שלהם נכונה וצודקת לחלוטין, ואני רוצה להודות על האמת ולהתוודות בפניך על דבר שלא תאמין למשמע אזנך.

זהו סוד כמוס, אולם יכול אני להראותך שמאחורי הרפת של הפרות אני מסתיר דיר של חזירים, ואת חלבם של הבהמות הטמאות אני מערב בתוך חלב הפרות! וזאת מסיבה פשוטה מאוד:

הרשויות של המדינה מנהלות מערכת בקרת איכות דקדקנית מאוד על איכות החלב שנמכר במדינה. הם בודקים את איכות החלב באמצעות מעקב אחרי אחוזי השומן שנמצאים בחלב. המבחן נערך בכך שהם יודעים את אחוזי השומן שצריך להיות בתוך חלב פרה. אם במהלך הבדיקה הם מגלים שאחוזי השומן בחלב נמוכים מהמשוער, הם מסיקים מכך מסקנה פשוטה: זהו חלב שנמהל במים! וכמובן שהם פוסלים אותו לשיווק.

וכאן מגיע הסוד המקצועי שלי, ואוי לי אם יידעו מכך. בחלב של חזירים ישנו אחוזי שומן גבוהים בהרבה מאשר בחלב של פרה, ולכן כאשר אני מערבב את חלב החזירים בחלב הפרות, אני יכול להרשות לעצמי למהול אותו בכמות משמעותית של מים מבלי שהדבר יבוא לידי ביטוי בבדיקות שעורכות הרשויות, וכך יש לי רווח משמעותי ביותר.

הגוי סיים את דבריו ואמר: אשריכם ומה טוב חלקכם, בני העם היהודי, שהרבנים שלכם חכמים מופלגים ויודעים לכוון אל האמת. אין צורך לומר, המשיך הרפתן ואמר, שמכאן ואילך הוא מסכים לאפשר לילדיי להשגיח על מהלך חליבת החלב שנרכש ממנו.

סיים רבי יוסף צבי דונר ואמר: כמה גדולים דברי חכמים! ממעשה נורא זה למדתי שאסור לנו לערב כל שיקול דעת במקום בו כבר הכריעו רבותינו הקדושים! עלינו לדעת כי ראייתם למרחוק עולה על מה שאנו יכולים אפילו להעלות בדעתנו, ומדבריהם הקדושים לא יפול מאומה ארצה.

יש מתחכמים הטוענים כי בדורנו, בעקבות הפיקוח הקפדני שמקיימות הרשויות על איכות וטהרת החלב, אין מקום לחשש מפני תערובת

שייתכן כי הוא אכן נעלב ונפגע בצדק. מי יודע אולי אחד הילדים אמר לו מילה שלא הובנה כראוי, ועלי לתקן את הרושם שנוצר ולמנוע חילול השם, בפרט שהאפשרות היחידה לרכוש חלב בכפר היא אצל רפתן זה.

אם סבור הייתי שאת פני ישא הרפתן והוא יסכים לקבל אותי בכבוד, הן בהיותי אדם מבוגר והן בהיותי רב יהודי, הרי שטעונית התבררה לי עד מהרה. עוד בטרם הגעתי אל הרפת עצמה כבר הבחין בי הרפתן מרחוק ומיד החל צועק בקולי קולות, מחרף ומגדף אותי ואת ילדיי, תוך שהוא שב על אזהרותיו ומתרה בי לבל אעז להתקרב אל הרפת ולבל אראה עוד את פני בסביבותיה. מסרב אני למכור חלב, כך צעק, לאנשים שאינם נותנים כבוד לאחרים וחושדים בהם על לא עוול בכפם.

לא אמרתי נואש, המשכתי להתקרב אל הרפת ואליי, ובלשון רכה קראתי אליו והפצתי בו כי יאות לשמוע את דברי. אמרתי לו שכל שהגעתי הנה זה רק כדי לחלוק לו כבוד ולהתנצל אם ילדיי דברו שלא כהוגן. לאחר בקשות רבות הסכים הרפתן לפתוח את שערי הרפת ולקבל אותי לשיחה.

עמדתי בפתח הרפת וניסיתי למתן את הרוחות ולהרגיע את האווירה הטעונה שהייתה שם. הרפתן פתח ואמר שהוא נפגע מאוד מכך שלמרות כל התקופה הארוכה בה הוא מוכר למשפחתנו חלב פרות נקי וכשר, עדיין אין אנחנו מאמינים לו ומפקפקים ביושרו. לא די בכך שלא קניתם את הכמות הקבועה, אלא שגם את שני הבקבוקים שקניתם, גם ביקשתם להחזיר. זו פגיעה נוראה ביושרי ואיני יכול לעבור על כך לסדר היום.

הסברתי לו בדרכי נועם ובלשון רכה תשבר גרם כי חס וחלילה לחשוב שמשמעות החזרת הבקבוקים היא שאין אנחנו מאמינים לו ואין אנו סומכים על יושרו והגינותו. הסיבה לכך שונה לגמרי: היות ובימי הביניים היו גויים שערבו חלב של בהמות טמאות בחלב הפרות, לכן קמו חכמי ישראל ועשו תקנה גורפת ומוחלטת שתמיד יעמוד יהודי וישגיח בשעת חליבת הפרות ויודא שאין מוסיפים מאומה לחלב הכשר.

תקנה זו אין לה כל קשר ליושרו של האדם ולהגינותו. זו תקנה שמחייבת כל יהודי באשר הוא שם. זו הסיבה שאנו מקפידים על חוקי דתנו היהודית, וזו הסיבה שבחרנו להחזיר את בקבוקי החלב שקנינו, שלא עמד יהודי בחליבתם.

הרפתן הקשיב לדברי בסבלנות רבה. לאחר שסיימתי את דבריי היוצאים מן הלב, ניכר היה עליו שהדברים השפיעו עליו באופן משמעותי.

חג הסוכות

מי יתן בוקר

מסורת בידי בני משפחת זוננפלד המעטירה על אתרוג שעבר, הלוח ושוב, בין אביהם רבי יעקב מאיר, שהיה סוחר אתרוגים נודע, לבין אביו הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, רבה הנערץ של ירושלים.

כל ימיו לא מש רבי יעקב מאיר זוננפלד מאהלה של תורה. נוהג היה סלסול בעצמו להתבודד באחד מבתי הכנסת הקטנים שבעיר, מאותם בתי הכנסת שמעט יהודים זקנים מתפללים בו ואין כמעט איש הפוקד אותם במשך שעות היום, ושם היה לומד בחברותא בצוותא עם הגאון רבי יעקב משה חרל"פ. לא היה רבי יעקב מאיר חוזר לביתו לשינת לילה, אלא די לו בשינת ערבי שאותה היה חוסף על ספסל נוקשה בעזרת הנשים.

רק בערב שבת היה רבי יעקב מאיר מגיע לביתו, מכין את צרכי השבת. בשבת עצמה היה עורך את סעודות השבת יחד עם כל בני המשפחה, אולם תיכף במוצאי שבת, כשרק היה מכבה את נר השעווה בין ההבדלה, כבר היתה אשתו הצדקנית מזרזתו ואומרת: רבי יעקב משה כבר מחכה לך, התיק עם צרכיך מוכן לך, אל תתמהמה וחזור ללימודך...

די היה לו בקב חרובין. מסתפק במועט שבמועט, לחם צר וקיתון של מים, גם בגדיו פשוטים היו בהחלט. אולם בדבר אחד היה רבי יעקב מאיר 'פזרן', ואולי אף תאמרו 'בזבזן'. במה ראה רבי יעקב מאיר לחרוג ממנהגו? באתרוג נאה לחג הסוכות. במצוה זו לא הסכים לפשרות ולויתורים. טוען היה ברגש רב: אם התורה ציוותה לקחת 'פרי עץ הדר', משמע שהאתרוג צריך להיות מהודר. זהו דין האתרוג, וככל שהוא יותר מהודר, בוודאי שיותר מצוה יש בו.

חפץ ה' בידו הצליח, ואתרוגו היה המהודר שבמהודרים בכל ירושלים. כולו עשוי כמגדל, עם שקיעות ובלטות, שושנתא שלמה, והפיטום מקביל לעוקצו - כליל ההדר והשלימות. את כל נפשו ומאודו מסר עבור אתרוג יפה ומהודר, האתרוג עלה לו בדמים, תרתי משמע, אבל כשהחזיק ביום טוב ראשון של סוכות את האתרוג המהודר לכל פרטיו ודקדוקיו, לא היה מאושר ממנו.

יותר משלושים יום קודם החג כבר החל רבי יעקב מאיר לחפש אחר אתרוגו המהודר. סוחרים האתרוגים היו נוסעים לערים ולכפרים ערביים, שם המתינו להם עצי אתרוגים שכבר היו מוחזקים מדורי דורות כבלתי מורכבים, וממלאים ארגזים גדולים בפרי היקר והעדין. על מצע של פשתן, הונחו האתרוגים והובאו לירושלים.

תיכף עם בואם של הסוחרים עם הארגזים של הקטיפ הראשון, כבר הגיע רבי יעקב מאיר

כמה מטבעות זהב ונסע אל אחד הכפרים שבו ידע שגדלים אתרוגים טובים ונאים.

הסוחרים הערביים חשבו לרגע שמדובר באדם שאינו מבין עניין, וניסו להפקיע שירים. אך רבי יעקב מאיר התגלה כסוחר שנון ומתוחכם. הוא נתן להם להבין שיש לו הצעות נוספות לרכישת אתרוג, ומוטב יעשו אם ימכרו לו את האתרוגים במחירם האמיתי. סוף דבר שרבי יעקב מאיר יצא מהכפר עם ארגזי אתרוגים שניתנו לו במחירים השווים לכל נפש. רובם היו בינוניים, כשרים לברכה, מיעוטם כשרים למהדרין, אולם אחדים מהם היו ממש מהודרים למהדרין מן המהדרין. אותם החליט לשמור לעצמו.

כשאחד הסוחרים הגיע לאותו כפר בראש חודש אלול, כדי לרכוש אתרוגים, והחל מחטט בין הענפים הדוקרניים של עצי האתרוגים כדי למצוא סחורה טובה, הוא התמלא כולו תמיהה ופליאה. היכן הם האתרוגים הנקיים?! הרעים בקולו לעבר הערבי שחשש גלות לו, כי יד של יהודי כבר חיטטה בין עצי האתרוגים. "הכל משמים, אדוני!" הפטיר לעומתו הערבי המבוהל.

כשחזרו הסוחרים לירושלים הם הופתעו לשמוע על סוחר אתרוגים חדש בירושלים, שמציע סחורה במחירים הוגנים, זולים באופן משמעותי מהמחיר הקרטלי שאותו קבעו. אנשי ירושלים מהרו לרכוש שם אתרוגים, ועד מהרה היה בידי רבי יעקב מאיר להחזיר לגמ"ח את מטבעות הזהב שלוהו, והוא גם נותר עם אתרוג מהודר שכמוהו לא נראה בירושלים.

ההצלחה שהאירה לו פנים הפכה לעיסוקו הקבוע. רבי יעקב מאיר היה אחד הסוחרים הגדולים לאתרוגים בלתי מורכבים, כשרים למהדרין, ורבים מבני ירושלים היו ללקוחותיו הקבועים. החנות החדשה התקיימה במרתף ביתו ובחצר שלפניה, מבוקרו של יום עד לשעות הלילה המאוחרות. שם, באפלולית המרתף ובחצרו, התנהל המסחר באתרוגים במשך ששת השבועות שהחלו בראש חודש אלול ועד לצהרי היום של ערב חג הסוכות.

לא היה פיקח וממולח ממנו בשיווק האתרוגים והתאמתם לקונים. לכל לקוח ידע לתת אתרוג כלבבו ולשבועות רצונו המלאה. זה אהב אתרוג עשוי היטב, עם שקיעות ובלטות, עולות ויורדות, ואילו אחר העדיף אתרוג עם 'גארטיל' [=גורה חסידית] הכרוך מסביב לאתרוג. היו שקבלו אתרוג עשוי כמגדלות, וגם צבע האתרוג, צהבהב או ירקרק, היה נושא בפני עצמו.

עם כל זאת עדיין היה רבי יעקב מאיר עושה את תורתו קבע ומסחרו ארעי. שלא בתקופת המסחר, היה שוקד על תלמודו ביתר שאת, כשברצונו להשלים את כל אשר החסיר בזמן עיסוקיו עם האתרוגים.

וביקש לרכוש אתרוג. יושב היה לידם בשעת המיון, וכשעינו צדה אתרוג מהודר - מיד נעמד וביקש לעיין בו היטב, מתוך רצון לקנותו אם אכן ייצא עומד בדרישות הגבוהות שהציב לעצמו.

אפס כי הסוחרים הממולחים לא שתפו פעולה עם האברך, שהיה נדמה להם כאיש פשוט וקבצן, הנוהג מעשה גביר ובעל בעמיו, וחומד לעצמו אתרוג המיועד לרבנים מופלגים או לעשירים מיוחסים בלבד. את כל אותם אתרוגים שרבי יעקב מאיר חשק בהם, היו הסוחרים מטמינים מפניו ושומרים עבור אלה שהם היו חפצים ביקרם.

לא הועילו מחאותיו ותחנוניו של רבי יעקב מאיר על האפליה הנעשית כנגדו. מוכן אני לשלם בדיוק כפי שאותם מיוחסים משלמים, טען רבי יעקב מאיר בכאב רב, ומדוע שלא תמכרו לי את האתרוג שעליו אני מהפך בחררה. הגעתי כאן לפניכם, ומדוע יהיו קודמים לי בזכיית האתרוג.

טענותיו היו כקול קורא במדבר. הסוחרים המפולפלים העדיפו למכור את האתרוגים דווקא לאותם אנשים של צורה שביקשו לכבדם. ואילו רבי יעקב מאיר לא נותרה לו ברירה אחרת אלא לכבוש את עלבונם ולנסות מזלו אצל עוד ועוד סוחרים אתרוגים, עד שלאחר טרחה רבה והוצאות גדולות עלה בידו להשיג אתרוג כלבבו. היה זה באחת השנים כשלגודל צערו ואכזבתו של רבי יעקב מאיר לא עלתה בידו להשיג אתרוג מהודר כאשר עם נפשו. אותה שנה לא התמזל מזלם של האתרוגים, מעטים מהם היו כשרים לברכה, וגם עליהם רבו הקופצים. אתרוג מהודר היה נדיר ביותר, והם כמובן נמכרו במחירים מפולפלים לאותם תקיפים שהיו בעלי השפעה וממון.

הרהר רבי יעקב מאיר ואמר לעצמו: וכי 'גזירת הכתוב' היא זו, או שמא 'הלכה למשה מסיני', שעלי לרכוש את האתרוג דווקא מאותם סוחרים אתרוגים שאינם חפצים בטובתו?! מדוע עלי להזדקק לטובותיהם בשעה שיכול אני לדאוג בכוחות עצמי לאתרוג כשר?!

הלוא דבר ברור ופשוט הוא שהערביים מגדלי האתרוגים מסכימים למכור את פרי הדר פרסיהם לכל דורש ומבקש, ובלבד שמטבעות מצלצלות בכיסם. אוסיף אני כמה פרוטות על המחיר הקבוע אותו הם מקבלים, וארכוש כמה תיבות אתרוגים. המוכר והמהודר שבהם - לי יהיה, ואת יתר האתרוגים - אמכור לאנשי ירושלים שבוודאי ישמחו לרכושם במחירים שפויים.

לשנה אחרת, לא המתין רבי יעקב מאיר עד לזמן שעליו ידע שסוחרים אתרוגים נוהגים לנסוע לרכישתם, אלא הקדים אותם בשבועיים ימים. מאחת מקופות הגמ"ח שבירושלים לווה

באחת השנים, ליל ראשון של חג, כאשר שכב הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זיע"א על יצועו, הרגיש אחד מנכדיו שישן עמו אז בסוכה, שמפעם לפעם מתעורר הרבי משנתו ומוציא מספר מילים מפיו. הלה חשק לדעת פשר הדבר ונתן לבו על כל תנועה קלה שעשה הרבי, והטה אזניו לשמוע הדברים.

לבסוף נוכח כי בכל פעם שהתעורר משנתו הביט על השעון, ואמר בהשתקקות: 'זעקס שעה ביז אתרוג בענטשען' (=שש שעות עד ברכת האתרוג) ושוב 'פינג און א האלב שעה ביז אתרוג בענטשען' (=חמש וחצי שעות עד ברכת האתרוג)...

ועל פי עובדא קדישא הדין אמר בנו הרה"ק רבי נפתלי צבי מבאבוב זיע"א לפרש הפסוק בפרשת התוכחה (דברים כח טז) 'בִּבְקָר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבֶקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֶּקֶר מִפְּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמְרָאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה'. וידוע שהתוכחה כולה ברכות.

וצדיקי הדורות פרשו בהם לפי דרכם, זה בכה וזה בכה להוכיח כי ברכות הן, ואף בזה ניתן לומר, דהנה יש ימים שמשותק האדם שיחלפו כבר ויבואו הלילות שאחריהם, כגון בערבי שבתות וימים טובים שמצפים לקיים כבר מצוות הלילה. ויש שמצפים שיאיר כבר היום, כגון גבי מצות נטילת לולב, וכעובדא הנ"ל.

וזהו 'בבוקר תאמר מי יתן ערב', היינו בבוקר של ערב שבת ויו"ט, אז תאמר מתי יפנה היום ויערבי ואוכל לקיים את מצוות ה' הבאים. 'ובערב תאמר מי יתן בוקר', קאי על ליל סוכות שמשותקים שיאיר היום כבר ויוכל לקיים מצוות ד' מינים.

וזה 'מפחד לבבך אשר תפחד' היינו מגודל היראה לקיים המצוה ולעשות רצון השי"ת, 'וממראה עיניך אשר תראה' כי כל זה הוא מתוך שרואים העבודה וההשתקקות של עיני העדה, הלוא הם צדיקי הדור, כמו הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א. ומהם נלמד כיצד צריכים להשתוקק לקיים מצוות הבורא ית"ש.

ובזה פירש גם הפסוק (תהלים קל ו) 'נִפְשִׁי לֵה' מְשֻׁמְרִים לְבָבְךָ שְׁמֹרִים לְבָבְךָ'. 'שומרים' מלשון המתנה, כפירוש רש"י ז"ל (בראשית לו יא), ורצה לומר, שעומד ומצפה מתי יבוא הבוקר ויוכל לקיים מצות היום.

וכעין זה הביא בספר 'אילה שלוחה': שמעתי אומרים בשם הרב הקדוש מוה"ר צבי הירש זללה"ה מזידיטשוב על פסוק 'בבקר תאמר מי יתן ערב' זה ערב פסח שאיש ישראל משתוקק להגיע לליל שמורים, 'ובערב תאמר מי יתן בקר' זה ליל סוכות כידוע מהרב הקדוש מבארדיטשוב שהיה נעור כל ליל א' של סוכות מחמת געגועים להגיע עת מצות נטילת לולב.

ועל פי דרך זה אפשר לפרש שאר הפסוק 'מפחד לבבך' וגו' בינה ליבא, ובה הלב מבין עלמא דחירות. 'וממראה עיניך אשר תראה' זה חג הסוכות אשר עד עשרים אמה עיניו של אדם שולטות.

אל הארגז הקטן שהביא עימו, הוריד את עטיפת הפשתן בה היה מסובב פרי ההדר, והאתרוג הנאה נתגלה בכל הדר.

לאחר שרבי יוסף חיים התפעל עד מאוד מהאתרוג, הוא פנה ושאל את בנו: האם רק אתרוג אחד כזה זימן לך הקב"ה? הבן התגמגם, בהבינו את משמעות השאלה, וענה: הבאתי עוד כמה אתרוגים... על פניו של רבי יעקב מאיר ניכרו היטב סימני המבוכה אותה הוא חש. הוא התקשה להכריע בשאלה הקשה שהגיעה לידו: האם עליו להמשיך ולהחזיק באתרוג המהודר שהשיג בנס ובמסירות נפש, ולברך עליו בחג הסוכות, או שמא עליו למסור את האתרוג לאביו הצדיק ובכך לקיים מצוות כיבוד אב כהלכתה?

לאחר שחלפו דקות שנראות היו כנצח, חתך רבי יעקב מאיר את הדומיה הכבדה ואמר בקול צלול: אבי ומורי! אבא שהביאני לחיי העולם הזה, ורבי שהביאני לחיי העולם הבא! זכות וגם חובה היא עבורי לתת לך את האתרוג המהודר במתנה. אבל, הוסיף הבן ואמר בהשפלת עיניו: אנא, אם מצאתי חן בעיניך, הרשני נא להתנות תנאי קטן למתנה זו: הבה ונעשה שותפות באתרוגים. אתה תתחלק איתי במצוות אתרוג שלך, ואני אתחלק איתך במצוות אתרוג שלי.

"בנפש חפצה מסכים אני לשותפות" השיב רבי יוסף חיים לבנו, ואף הוסיף ואמר: "לך, בני יקירי ומחמד עיני, יש יתרון עלי. שהרי אתה כשנתת לי את האתרוג גם קיימת מצוות כיבוד אב בהידור רב - האם גם מצוה זו שנעשתה בניסיון עצום, גם נכנסת לשותפות שאנו עושים?...!"

התהרהר רבי יעקב מאיר רגע וענה: הקרן הקיימת לעולם הבא - כולה שלך תהיה, אבי מורי. ואילו הפירות שאדם אוכל בעולם הזה עבור כיבוד אב, כמו שנאמר "למען יאריכון ימך", הם יירשמו לזכותי.

הסכים רבי יוסף חיים, וכשכולו קורן מאושר ומשמחה של מצוה, פנה להטמין את האתרוג המפואר בקופסת הכסף אשר לו.

הסיום של הסיפור הוא מפתיע ומרגש גם יחד: בצהרי ערב חג הסוכות, בעוד רבי יעקב מאיר טרוד בהכנות אחרונות לכבוד החג הממשמש ובא, התדפק על דלתו שליח מאביו ובידו האתרוג המדובר. וכך באה השליחות בפיו: "אביר ציוה עלי לומר לך בזה הלשון: 'בני יקירי, לך וזכה במקרה! אתרוג זה הוא שלך ולך נאה לברך עליו! מי שטרך וטלטל עצמו בסכנת דרכים כדי לקיים מצווה כהלכתה, בכל נפשו ובכל מאודו זכה בה. ההסכם בינינו נותר שריר וקיים, אלא שאני אברך על האתרוג הפשוט שלי ואתה על האתרוג המהודר שלך, ואכן שנינו נתחלק בשכר המצוות..."

דמעות של התרגשות זלגו מעיני רבי יעקב מאיר שגם באותה שנה קיים את המצוה כהלכתה, ברוב פאר והדר.

עולם כמנהגו נהג עד שפרצה מלחמת העולם הראשונה. הדרכים השתבשו בגייסות ובחיילים שהלכו ממקום למקום. הרעב והמגיפות שפרצו כצרה על צרה, עשו שמות ביישוב היהודי בירושלים. עד שאמרו שכמחצית מחמישים אלף היהודים בירושלים מתו בשל תלאות הימים ההם. עולם המסחר שבת, ובתוכו גם מסחר האתרוגים, זאת בשל מגפת ארבה נוראה שעשתה שמות בכל העצים בארץ ישראל.

והיה רבי יעקב מאיר מתהלך קודר ודואג. אכן צרות רבות, רעב ומחלות שונות פקדו את ביתו, אולם ראשו ומחשבותיו היו על האתרוגים. ועוד יותר משהצטער על מסחרו ששעריו נסגרו, מיצר היה ודואג על כך שהפעם לא יימצא לו אתרוג מהודר לברכה כפי שהתרגל בשנים האחרונות.

באחד מהימים של בין כסה לעשור החליט רבי יעקב מאיר לצאת למסע נדודים בין הכפרים כדי לנסות להשיג לעצמו אתרוג, אלא שבכל המקומות אליהם הגיעה הוא זכה לאותה קבלת פנים. בפנים עצובות קידמו אותו הערביים ואמרו כי הארבה חיסל את כל היבול. אין עבור מה לצאת לשדות.

עקשן היה רבי יעקב מאיר והוא הפציר בערביים שלמרות הכל יקחו אותו אל הפרדסים, שמא ייעשה לו נס והוא יצליח למצוא לפחות אתרוג אחד ששרד את הארבה. היות שלקוח נאמן היה במשך כל השנים, הסכימו הערביים לבקשתו, ורבי יעקב מאיר מצא עצמו מדלג מעץ אל עץ, סוקר בקפידה כל ענף וענף, ומתפלל בליבו שהשם יאיר את עיניו למצוא אתרוג כשר.

לאחר זמן רב של חיפושים עקרים, לפתע אורו עיניו: עמוק בתוך הפרדס, חבוי מעין זרה, עמד לו עץ, עטוף עלים ירוקים, וביניהם נצנצו אתרוגים יפים, רעננים, משלשכח אותו עץ מנחילי הארבה. כמה וכמה אתרוגים כשרים היו שם, אולם על אחד הענפים מצא רבי יעקב מאיר את שאיוותה נפשו: אתרוג מפואר, כליל הנוי וההידור, כזה שאפילו בימים כתיקונם הוא נדיר שבנדירים.

הערבי החל להריע בקול ואמר: ברוך אלוהי היהודים שעשה נס גדול שכזה! תחילה סירב הערבי לקבל תשלום עבור האתרוגים שרבי יעקב מאיר עמל לקוטפם ולהניחם בזהירות בתוך הארגזים עטורי הפשתן, בטענה שאלו הם אתרוגים של נס, אולם צבעם הזהבה של המטבעות שכנע אותו והוא שלשל אותם לכיסו.

לא היה אדם מאושר מרבי יעקב מאיר זוננפלד בדרכו לירושלים, עם האתרוגים שהשיג בניסי ניסים ובהשגחה פרטית. הדבר הראשון שעשה עם בואו לירושלים, היה לעלות אל אביו מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, אם כדי לקבל ממנו ברכת 'שלום עליכם' ואם כדי לבשר לו על הנס ולהראות לו את האתרוג המהודר, שמעטים כמותו אפילו כשהשנים כתיקונם ועל אחת כמה וכמה בימים טרופים אלו.

נכנס הבן אצל אביו בשמחה ובטוב לבב. לאחר ששמחו זה עם זה, ניגש רבי יעקב מאיר

פרשת וזאת הברכה

מרבי חיים, יואיל נא רבינו לשבת בביתי ואני אעזכן אתכם בכל התפתחות אשר תהיה. אל לכם לדאוג כלל כי בס"ד תמצא הדרך לעמוד לימין הישיבה הקדושה ולחלצה ממצור.

ר' ברוך נטל את מזוודתו הקטנה של ר' חיים והוביל אותה אל הקיטון המיוחד אשר התקין בפאתי ביתו הגדול לרבי חיים הלוי, בה הציב שולחן מיטה ומנורה, וארון מלא ספרים. ר' ברוך אמר לרבי חיים כי בעוד שעה קלה יכניס המשרת לכאן ארוחה מבושלת למען ישיביע הרב את רעבונו, וכך גם יהיה בימים הקרובים. כל משאלה או בקשה, אמר ר' ברוך, תתבצע על הצד היותר טוב.

אותם ימים היו לרבי חיים הלוי כגן עדן עלי אדמות. יושב היה בביתו של ר' ברוך זלדוביץ כמי שיושב תחת גפנו ותחת תאנתו, ללא כל טרדות והפרעות. שוקד היה על סדרי תלמודו בניחותא ומתענג בצלילתו לעומקה של הלכה ובליבון הסוגיות החמורות בהם עסק.

אם בימים כתיקונם היו אנשים רבים מוצאים לנכון להפריע לרבי חיים בשאלות ובבקשות שונות ומשונות, בצרכי ציבור ובענייני הכלל, כך גם בעסקי הפרט ובמשאלותיהם של יחידים, הרי שבמינסק, בביתו של ר' ברוך, איש לא הפריע ולא גזל את זמנו היקר של רבי חיים הלוי.

כחלוף שבוע מאז בואו למינסק פנה רבי חיים אל מארחו הנדיב, ולאחר שהודה לו בלכביות רבה על מידת ההכנסת אורחים המופלאה שהוא נוהג בו ועל שדואג עבורו לכל צרכיו בנפש חפצה, המשיך ואמר שמבקש הוא לדעת מה התקדם לפי שעה בעניין התמיכה בישיבת וולוז'ין. הלא לא הגעתי למינסק כדי להתארח בביתך, חייך ואמר בנעימות לר' ברוך, אלא שהוטלה עלי משימה חשובה במיוחד להצלת הישיבה; הואל איפוא להודיעני היכן הדברים עומדים ומה עלה בידכם להשיג עד כה.

פיס ר' ברוך את רבי חיים ואמר לו: תנוח דעתכם הגדולה, כי הנה הכל הולך על מי מנוחות ועל הצד היותר טוב. אמנם לא הצלחנו עדיין להשיג את כל הסכום, אבל סכום ראשוני כבר מצוי בידינו, ועוד היד נטויה להמשיך ולהביא עוד כהנה וכהנה. ימשיך מעלת כבוד תורתו לשבת בביתי על התורה ועל העבודה, בהשקט ובבטח, במנוחות

הערכתו של ר' ברוך לרבי חיים הלוי ולתורתו, יכולים אנו להטות אוזן ולהקשיב לסיפור מופלא אותו סיפר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל רבה הנודע של העיר לוצק, בתוך ספרו 'אזנים לתורה' (פרשת ויקהל) עליו העיד ששמע זאת בעודו לומד בישיבת וולוז'ין.

הפתעה עצומה הייתה לר' ברוך זלדוביץ כשפתח את דלת ביתו בעיר ואם בישראל 'מינסק' וראה לתדהמתו את רבו הגדול, הגאון רבי חיים הלוי, עומד מולו ומבקש להיכנס לביתו. בחרדת קודש הכניס ר' ברוך את רבי חיים לטרקלינו המרווח, מזג לו כוס חמין, והקשיב למוצא פיו.

רבי חיים ניגש ישר אל העניין: ישיבת וולוז'ין מצויה במצב קשה מאוד. הישיבה הקדושה שקעה בחובות עצומים, וכדי לכסות את גרעונותיה ההולכים וגדלים נדרש סכום כסף עצום, שאותו הגיע לגייס. רבי חיים סיפר שנשלח למינסק בשליחותו האישית של ראש הישיבה הגאון הנצי"ב מוולוז'ין, ששח באזניו כי קופת הישיבה ריקה לחלוטין, וכי הספקים והנושים אינם מוכנים להמשיך ולהעמיד אשראי למען הישיבה.

מגדולי התורמים, העושים והמעשים, למען ישיבת וולוז'ין היה ר' ברוך זלדוביץ. מלבד התרומה הגדולה שאותה היה נותן מדי שנה בשנה לכבודה של הישיבה בה למד, אף היה משמש כגבאי צדקה לטובת הישיבה והיה מכתת את רגליו ומתרים עשירים ונדיבי לב למען הישיבה. הסכומים שאותם היה תורם ואוסף היו קבועים וידועים, והנה עתה הגיע רבי חיים וביקש ממנו להירתם באופן יוצא מהכלל ולהשיג תרומות חדשות למען הישיבה.

התעניין ר' ברוך ושאל: מה הוא הסכום שאותו התבקש מעלת כבוד תורתו להשיג? מה הוא הסכום שיהלץ את הישיבה ממצוקתה. נקב רבי חיים הלוי בסכום של אלפי רובלים, והוסיף בחיור, כי סכום זה הוא מהדברים שיש להם שיעור למטה אך אין להם שיעור למעלה: חייב הוא להשיג לכל הפחות את סכום זה, אך בוודאי שאילו יוסיף ויביא יותר, הרי זה משובה.

הבטיח ר' ברוך לרבי חיים הלוי כי הוא יתעניין בדבר, אלא שהדבר עלול לארוך מספר ימים או אפילו יותר. בינתיים, ביקש ר' ברוך

שמח זבולון בצאתך

היה זה באחת הפעמים בהם נדרש הגאון רבי חיים הלוי סולובייצקי מבריסק זצ"ל לנסוע לוילנא, והנה מבחין רבי חיים כי בחור פלוני, אותו לקח כמשמשו לדרך, מסתובב כשכיסו מלא במטבעות כסף מרשרשות. הבחור מרשה לעצמו לרכוש מעדנים שלא כהרגלו ושלא כיכולתו הכספית, ובכלל, החל להתנהג כמנהג בעלי בתים חשובים המאפשרים לעצמם להנות מתענוגות העולם בזכות כספם הרב.

חשדו של רבי חיים התעורר והוא התעניין אצל הבחור לטיבם של מטבעות הכסף. כשהלה השתמט מלהשיב, גברו חשדותיו של רבי חיים שמדובר בכסף שהגיע לידיו בצורה לא כשרה. משדחק בו בכל תוקף, היה הבחור אנוס להשיב דברים כהווייתם ולספר כי הוא קיבל את הכסף מר' ברוך זלדוביץ.

ר' ברוך זלדוביץ היה עשיר מופלג, שמלבד עסקיו המסועפים היה בר אוריין והוכר כלמדן מופלג. מלפנים היה מבחירי ישיבת וולוז'ין, וביני עמודי דבי מדרשא היה כרוך במיוחד אחרי רבי חיים הלוי ותורתו הגדולה. גם כשעזב את וולוז'ין המשיך ר' ברוך לשמור על קשר הדוק עם רבי חיים הלוי והיה תדיר מתייעץ עימו ופועל לפי עצתו, וכמובן, מרבה לשוחח עימו בדברי תורה.

עתה מששמע רבי חיים ממשמשו כי ר' ברוך נתן לו את הכסף, התפלא מאוד על כך, שכן ר' ברוך, למרות שעשיר היה לא כילה את ממונו לריק. לא הייתה לבחור כל ברירה אלא להודות על כך שר' ברוך רכש ממנו בכסף מלא את הזכות להביא לר' חיים הלוי מדי בוקר את מי נטילת הידיים מהנהר הסמוך...

ההסכם בין ר' ברוך לבחור היה, שר' ברוך היה שואב את המים ומביאם לפתח הבית. ואילו הבחור היה מכניס את המים לחדרו של רבי חיים. היה זה חלק הכרחי בסיכום ביניהם, שכן אילו היה רבי חיים יודע מכך, בוודאי שלא היה מניח לר' ברוך לשמשו ולשאוב עבורו מים.

עתה שמכירים אנו את 'שואב המים' שעוד נכון היה לשלם כסף רב על זכות שאיבת המים, ויודעים אנו גם את גודל

משתומם כולו על האמת שנודעה לו זה עתה, שכל הכסף שכביכול נאסף במשך חודש ימים לא הגיע כלל מאנשי העיר מינסק אלא מכיסו הפרטי של ר' ברוך.

עוד השניים עומדים מול הנצי"ב ורבי חיים פונה אל ר' ברוך זלדוביץ ושואל אותו: אם אכן היית אוסף את הכסף מאנשי עירך, מתרוצץ בפתחי גדיבים ומבקש תרומות ממחזיקי עולם התורה, מובן מדוע היה עלי להתמהמה בביתך במשך חודש ימים. אולם אם את כל הכסף הבאת מכיסך, לשם מה החזקת אותו בביתך במשך שלושים יום אלו? רבי חיים הוסיף ואמר: אל תבין מדבריי שהכנסת האורחים שנהגת בי לא הייתה כשורה, שלא דאגת לי לכל צרכי, אדרבה ואדרבה, טובים היו לי ימים אלו מאין כמותם שיושב הייתי בהם ולומד ללא כל טרדה והפרעה. אולם הרי ידעת היטב על מצוקת הישיבה ועל הצורך להקדים ולהביא את הכסף. אם מכיסך הוצאת את הכסף, היית יכול לתת לי הכל תיכף ומיד והייתי שב על אתר לוולוז'ין.

השפיל ר' ברוך את עיניו ואמר בענווה רבה: וכי דומה בעיניכם שהוצאת סכום כזה של אלפי רובלים מכיסי, דבר קל הוא בעיני? תאוות הממון יש לי כמו לכל אדם, ואדרבה, ככל שאדם עשיר יותר כך הוא רוצה יותר ויותר כסף. ביקשתי ממכם להישאר בביתי כדי שאוכל להיאבק עם עצמי ולהוציא מכיסי את הכסף.

זה לא הלך לי בקלות. לאחר שבוע - הצלחתי לתת רבע מהסכום. לאחר שבועיים - השלמתי למחצית הסכום. כחלוף עוד שבוע, נתתי עוד רבע, ורק לאחר חודש הצלחתי לתת את הסכום במלואו... זה סודו של החודש שהתעכבתם בביתי...

על הפסוק (דברים לג יח): 'וְלִזְבוּלֹן אָמַר שִׁמְחָה זְבוּלֹן בְּצִאתְךָ וּשְׂשֹׁכְךָ בְּאֵהְלֶיךָ', פירש רבינו האור החיים הקדוש: הגם שבענייני עולם הזה בכללותו אין לשמוח בהם, דכתיב (קהלת ב ב) 'ולשמחה מה זה עושה', אמר הנביא, שזבולון ישנו בשמחה הגם ביציאתו מבית המדרש לסחורה, והטעם כדי שיתקיים יששכר באהלו כאומרו 'ויששכר באהליך'.

ועוד הוסיף רבינו הקדוש: עוד ירצה, לפי שאין אדם יודע ביציאתו לסחורה אם יצליח אם לא עד שיחזור מוצלח, לזה אמר זבולון 'שמח' מעת יציאתך כי בודאי שתצליח, והטעם כיון ש'יששכר באהליך', שליח מצוה אתה לזון לומדי תורה, וכינה 'אהל' יששכר לזבולון כי הוא הבונה אהלו.

ומסר בידיו את שהביא עימו ממינסק. שמחה רבה האירה את פניו של הנצי"ב בראותו כי ניתן עתה לפרוע את כל חובותיה של הישיבה ולהסיר את עולם של הנושים.

חלפו חודשיים ואל ביתו של הנצי"ב מוולוז'ין הגיעו שני אנשים נכבדים ונשואי פנים מנכבדי העיר מינסק. אחד מהם היה מיודעינו ר' ברוך זלדוביץ, ויחד איתו הגיע רעהו הטוב, ר' דובער פינס. שניהם היו עשירים מופלגים, והם עשו את הונם בשותפות ממסחר שעסקו בו. שניהם גם כיהנו כגבאי צדקה של ישיבת וולוז'ין, כשתמיד היו השניים עושים יחדיו במלאכת הקודש.

כיבד הנצי"ב עד מאוד את אורחיו ותהה לסיבת בואם אליו. להפתעתו נענו האורחים ואמרו כי הם הגיעו לדן תורה אצלו. מבקשים הם כי הנצי"ב, ראש הישיבה ואב בית הדין של וולוז'ין הוא זה שיישב על המדוכה ויכריע בסכסוך העז שהתגלע ביניהם. הנצי"ב נדהם מאוד לשמע הדברים וביקש מהם להרצות את טענותיהם זה על זה.

ר' דובער פינס פתח בדברים והציג את עצמו כתובע את ר' ברוך זלדוביץ. ר' דובער סיפר לנצי"ב כי לפני זמן מה הגיע רבי חיים הלוי למינסק בשליחות ישיבת וולוז'ין, כדי לאסוף כסף למען הצלת הישיבה ממיצר. ר' דובער הטעים כי הוא לא ידע בשעת מעשה על סיבת בואו של רבי חיים למינסק ורק בדיעבד התברר לו העניין, ועוד יותר מכך, שלמעשה ר' ברוך זלדוביץ תרם את כל הכסף בעצמו מבלי לשתף גם אותו.

בראות ר' דובער פינס כי הנצי"ב אינו מבין על מה הויכוח ביניהם, המשיך ואמר: הכל יודעים ששותפים אנחנו במסחרנו ואת כל הוננו עשינו בכוחות משותפים. במשך השנים יש בינינו הסכם ברור שאין איש מאתנו פונה ועושה עסקים לעצמו, וכל עסק טוב המזדמן לנו - אנו עושים אותו יחד. שותפות היא שותפות, לכל דבר ובכל זמן, כשברוך ה' אנו רואים ברכה מרובה במסחרנו.

הופתעתי מאוד לשמוע, המשיך ר' דובער פינס בדבריו ואמר, שלר' ברוך זלדוביץ הזדמן עסק מצוין והוא לא ראה לנכון לשתף גם אותי בזה. אם הצלת הישיבה הקדושה עמדה על הפרק, הרי שאין עסק טוב מזה. מהיכי תיתי שלא הוצע גם לי להשתתף בזה. הנה, מוכן ומזומן הנני תיכף ומיד לתת את חלקי היחסי, מחצית הסכום שר' ברוך נתן לבדו.

מאחורי הקלעים נודע לרבי חיים על דין התורה המופלא המתנהל כעת בביתו של הנצי"ב, כשסביבו נסוב הויכוח בין שני העשירים השותפים, והוא מיהר להגיע לשם,

הנפש ויישוב הדעת, כי אנו עמלים במלאכת איסוף התרומות מכל איש אשר ידבנו לבו.

כשבלו מתרונן לשמע הבשורה הטובה, חזר רבי חיים ושב לתלמודו בביתו של ר' ברוך זלדוביץ, כשמאומה לא חסר לו. ארוחותיו הוגשו לו בצורה סדירה, בגדיו כובסו ואף תוקנו במקומות בהם היו צריכים תיקון, וספרי קודש היו מצויים לו בהרחבה. על גליונות נייר גדולים חקק רבי חיים הלוי את חידושי המופלאים על ספר היד החזקה להרמב"ם, אלו שעתידיים היו להאיר את עולם התורה באור יקרות של בהירות והבנה.

לאחר שבוע נוסף, שוב התעניין רבי חיים אצל מארחו ומה רבתה שמחתו לשמוע כי כבר עלתה בידו לגייס את מחצית הסכום שאותו נדרש להביא. כשהבין רבי חיים את קצב איסוף התרומות הוא כבר לא שאל שוב לאחר שבוע נוסף, אלא המתין מיד שימלאו חודש ימים, כך סבור היה שעתה בוודאי המגבית כבר עתידה להסתיים.

משום מה, ר' ברוך זלדוביץ לא אמר כלום לרבי חיים, אולם רבי חיים כבר לא יכול היה להמתין יותר. הוא ביקש לחזור לנצי"ב ולשמח את לבו של ראש הישיבה בכסף שאסף. הוא ידע היטב את מצוקת הישיבה והבין כי אינו יכול להתמהמה עוד, ולפיכך פנה שוב לר' ברוך והתעניין על מצבה של המגבית נכון לעכשיו.

חיך ר' ברוך זלדוביץ ובמאור פנים בישר לר' חיים כי הנה זה עתה, בשעה זו ממש, הושלמה המגבית לשם ולתפארת, והנה יש בידו את כל הסכום עבור הישיבה. ר' ברוך הזמין את רבי חיים להיכנס עמו אל חדרו האישי, שם מאחורי מכתבתו עמדה הכספת הגדולה שם שמר ר' ברוך את הוננו. לאחר סיבובים מפותלים של המפתח הכבד נפתחה הכספת, ור' ברוך שלף משם מעטפה כבדה שהייתה עמוסה לעייפה בשטרות של רובלים.

בחגיגות רבה הושיט ר' ברוך את המעטפה החשובה לידי של רבי חיים, כשהוא אומר לו: הנה לפניכם כל הסכום שביקשתם לאסוף, ואפילו מעט יותר. ברכת שמים תחול על הכסף ועל תורמיו שהזילו זהב מכיסם למען החזקת התורה ובחורי הישיבה. שמח רבי חיים מאוד, ספר את הכסף, ומשסיים בירך את ר' ברוך בברכת 'ברוך אשר יקים את דברי התורה'.

לאחר שנפרד לשלום ממארחו הלבבי, שהוסיף ונתן בידו 'צידה לדרך' כדי המלך ודמי נסיעה מכובדים כראוי לו, יצא רבי חיים לדרך לוולוז'ין, שם לא התעכב אפילו רגע ומיד עלה אל מעונו של ראש הישיבה, הנצי"ב,